

HÖLGYEK FIGYELMÉBE!!

A legújabb és legkitűnőbb, Dr. Haebon-féle arctisztító kenőcs és bőrszépítő szappan ára nagy tégely 60 kr., kicsi 35 kr. szappan 35 kr. Kapható Budapesten Török József gyógyszer. és az ország jobb hírvé győgytárlában.

1891. szept. 177. sz. 1891. szept. BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

Egy francia követség keleten. (I.) — Huszár Imrétől. Az aranyvaluta behozatala Németországon. (II.) — Pisz-tóry Móról.

A törökök és a Balkán népek. — S. I. A. Jenatsch György. (II.) Regény Meyer F. K. után, németből.

— S. M.

Költemények: Bál után... Góbi Imrétől. — Az új görög dalnok. Byron után, angolból. — Spóner Andortól.

Egy kis család. Rajz. — Tutsek Annától.

A földrajzi helyzet szerepe a városalapításokban. — Hantusz Istvántól.

Értéktől: Kazinczy Ferenc levelezése. Második kötet — n. — Rígal E. Alexander Hardy et la théâtre français à la fin du XVI. et au commencement du XVII. siècle. — r. — Bubic Zsigmond: Cornaro Frigyes, velencei követ jelen-tése Buda várának 1686-ban történt ostromáról és vissza-vételéről. — d. — Jókai Mór: A tengerszemű hölgy. Regény. — i. — Nyitól levél a szerkesztőhöz. — Lederer Bélától. — Hibajegyzék.

Megjelen évenként 12-szer 10 füvny havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Franklin-Társulat

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

Legolcsóbb magyar és német zsebszótár!

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

TIPRAY JÁNOS.

**NÉMET-MAGYAR
ÉS
MAGYAR-NÉMET
ZSEBSZÓTAR.**

Második kiadás.

A két rész egy kötetbe fűzve 60 kr.,
egy vászonkötésben 80 kr.

SCHLICK-féle vasöntő és gépgyár részvénytársaság BUDAPESTEN.

Gyár és irodák: VI., külső Váci-út 1696/99.

Városi iroda és raktár: Podmaniczky-utca 14. — Fiók-raktár: Kerepesi-út 77.

Ajánlja kitűnő és szilárd szerkezetű,

gőz- és járgánycséplő-készületeit és számos első di-jakkal kitüntetett szabad. SCHLICK-féle 2 és 3 vasu ekéit

és szabad. mélyítő-ekéit, eredeti SCHLICK és VIDATS-féle egyvasu ekéit, — talajmívelő eszközeit, boronáit és rögtrő hengereit, valamint

Schlick-féle szab. „Haladás” sorbavetőgépeit.

Készletben vannak továbbá: gabonatisztító rosták (BAKER és VIDATS rendszer), takarmánykészítő gépek, tengerei mor-zsolók és darálók, szabad. Jókay-féle „Hungaria” daráló-gépek orvohajtásra, őrlőmalomok és olajmalomberendezések. Eredeti amerikai képekűtő és marok-rakó arató-gépek és fűkaszálgépek, szállítható mezel vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek.
Legutányosabb árak. Árjegyzékek kívánatra ingyen s bérn.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. sz.)

„Hazánk legkedveltebb savanyuvize”
A MOHAI
ÁGNES
FORRÁS.

Legjobb asztali és üdítőital.
Ő fensége József főherceg asztalán rendes italul szolgál.
Friss töltésben mindenkor kapható
ÉDESKUTY L.,
cs. és kir. és szerb kir. udv. szállítónál, Budapest.
Ugyazintén minden gyógyszerárban, fűszerkeres-
kedésben és vendéglőben.

RÉTHY JÁNOS
mérnök, nemzetközi
szabadalmi irodája,

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körút 14. sz.

ezskölő új találmányok szabadalmazá-sát és a szabadalmak meghos-zsabbítását bármely államban. Elvállalja a találmányok ér-tékesítését és védelmét. Min-dennemű felvilágosítással szolgál szabadalmi ügyekben. — Véd-jegyeket belajstromoztat min-den államban.

* Ruzitska Ármin, Budapest, *
Könyvkiosztó és kőta-intézet
Könyvkiosztó és kőta-intézet
* Erzsébet - körút 41. szám. *

Hirdetések elfogadtat-nak a kiadó-hivatal-ban, Budapest, IV., egyetem-utca 4. sz. a.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Holgyor
La VELOUTINE
Különleges Rizspor
BISMUTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERESZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Stornberg A. és Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, Kerepesi-út 36

WALLA JÓZSEF
cementáru-gyára
építési anyagok raktára
Budapest, VII. ker., Rottenbiller-utca 13. sz.

Vallalkozik:
**GRANITTERAZZO,
BETONIROZÁSOK,
CSATORNÁZÁSOK,
SZŐKÖKUTAK,
CZEMENT-LAPOK ÉS
MOZAIK LAPOKALI
KÖVEZÉSEK**
elkészítésére stb.

Raktárt tart:
**KERAMIT LAPOK,
KEHEIMI LAPOK,
METTLACHI LAPOK,
TERRACOTTA-ÁRUK,
KÖFEDÉLPEP,
TÜZÁLLÓ TEGLAK,
KEMÉNY RAKVÁ-
NYOKBOL** stb.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

Gyári raktára a
gartenai Portlandi
cement és vízhat-
lan mész-gyárnak.

KÖGYAGCSÓ

Nem lesz szeplője, bőratkája és pör-senése, ha szorgalmasan használja a
Arckenőcsöt. 35 kr.
Mosdóvizet. 40 kr.
Salvator-szappant. . 40 kr.
Lyoni rizslisztet 50—80 kr.

Kézpasztánktól (60 kr.) 3 nap alatt
minden kéz gyengéd és fehér lesz, csak nem
szabad hamisítványokat elfogadni.

Figyeljen a teljes címre!!
különben az arez el van rontva.

Gyár és szétküldési raktár: 4495
Salvator-gyógyszerár Nasiban, Eszék mellett.

Ismételtárusítóknak a legmagasabb engedmény.
Raktár Budapesten Török József gyógy-szerésznél, Király-utca 12. szám.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

AZ IPARTÖRVÉNY MAGYARÁZATA.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium hivatalos
adatainak felhasználásával

D. BALLAGI BÉLA.

Magában foglalja az 1884. XVII. törvényekik végrehajtása iránt kibocsájtott
összes miniszteri rendeleteket, s elvi jelentőségű határozatokat.

Ára fűzve 2 frt 50 kr.

E művet a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszter úr 1886. évi
24954. számú rendeletével valamennyi ipartestületnek, kereskedelmi és iparkamarának
megszerezés végett ajánlotta, valamint felhívta az összes törvényhatóságokat is a szó-
ban levő könyvnek terjesztésére.

38. SZÁM. 1891.

BUDAPEST SZEPTEMBER 20.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre — 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG
egész évre — 8 frt
fél évre — 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK
egész évre — 8 frt
fél évre — 4 •

Külföldi előfizetőknek a postailag
megfizetett utalványt is csatolandó

KUN BERTALAN.

A TISZÁNINENI ev. ref. egyházkerületnek ritka
szerencséje van a kormányán ülő férfiak
hosszú és áldásos életéhez. Már 1873-ban
megünnepelhette egyik büszkeségének, id. Vay
Miklós bárónak, a mostani koronaörnek és fő-
rendiházi elnöknek, mint főgondnokának fél-
százados egyházi hivataloskodását. Most pedig,
épen ma, szeptember 20-án, főpásztorának, Kun
Bertalan püspöknek tiszteletére ül öröm-ünne-
pet, s ünnepése — a mutatkozó jelek szerint —
úgy a jubiláns rokonszenvet keltő egyénisége és
hosszú, küzdelmes pályáján szerzett érdemei
miatt, valamint az országos feleke-
zeti viszonyok mai újabb alakulása
s a két prot. egyház zsinati előké-
születei folytán, nemcsak magának
az érdekelt kerületnek, hanem az
egész hazai protestáns egyháznak is
emlékeztetés ünnepe lesz.

S valóban, a ki csaknem egy ne-
gyedmilliónyi honfitársunk lelki
élete felett van hivatva örködni és
örködni is valódi atyai gondnal,
megérdemli, hogy életének oly nagy
forduló pontján mindenkinek le-
gyen számára egy-egy melegebb
szív-dobbanása.

Kun Bertalan, az ötven éves pap,
a huszonöt éves püspök, az ev. ref.
egyetemes konvent egyházi elnöke,
Felső-Nyárádon, Borsodmegyében,
1817 január 21-én született. Tanult
szülőföldjén, Beregszászban, Mis-
kolezon, Sárospatakon, hol theolo-
giai tanfolyamot végzett és Iglón,
hol Pákh Albert atyjának házában
a német nyelvben tökéletesítette
magát. Már Miskolezon a Palóczi
László dícséretére, Sárospatakon
összes tanárainak szeretetére, Iglón
pedig a Pákh Mihály superinten-
dens barátságára tette magát érde-
messé.

Mikor az iskolákban és nevelői
minőségében szerzett ismereteivel
odáig emelkedett, hogy a gagy-
bátori (Abaujmege) ref. gyülekezet
méltónak találta őt, a 24 éves ifjút,
lelkészévé választani 1841-ben, ko-
molyan számot vetett önmagával s
úgy tapasztalta, hogy még nincsen

elegetdő útravalója. Nálánál könnyebb lelkeket
talán elbizakodottakká tett volna ez az eléje
járuló tisztelet: őt további munkára s tehetsé-
geinek pallérozására ösztönözte. Gyülekezetének
engedelmével külföldre sietett (1844) s Bécsbe,
Lipcsébe, Hallét és Berlínbe járva, lelkében meg-
ismosodva tért haza, hogy az egyetemeken a
külföldi egyházi és iskolai élet tanulmányozása
közben szerzett ismereteit hívei körében s azok
javára értékesítse. Mihelyt felismerte helyzetét s
a gyülekezet életén rágódó betegségeket, legott
hozzáfogott a gyógyításhoz, a reformáláshoz.
Erélyes főgondnokról gondoskodott, az egyház-
tanácsot leköszönésre bírta s új embereket gyűj-

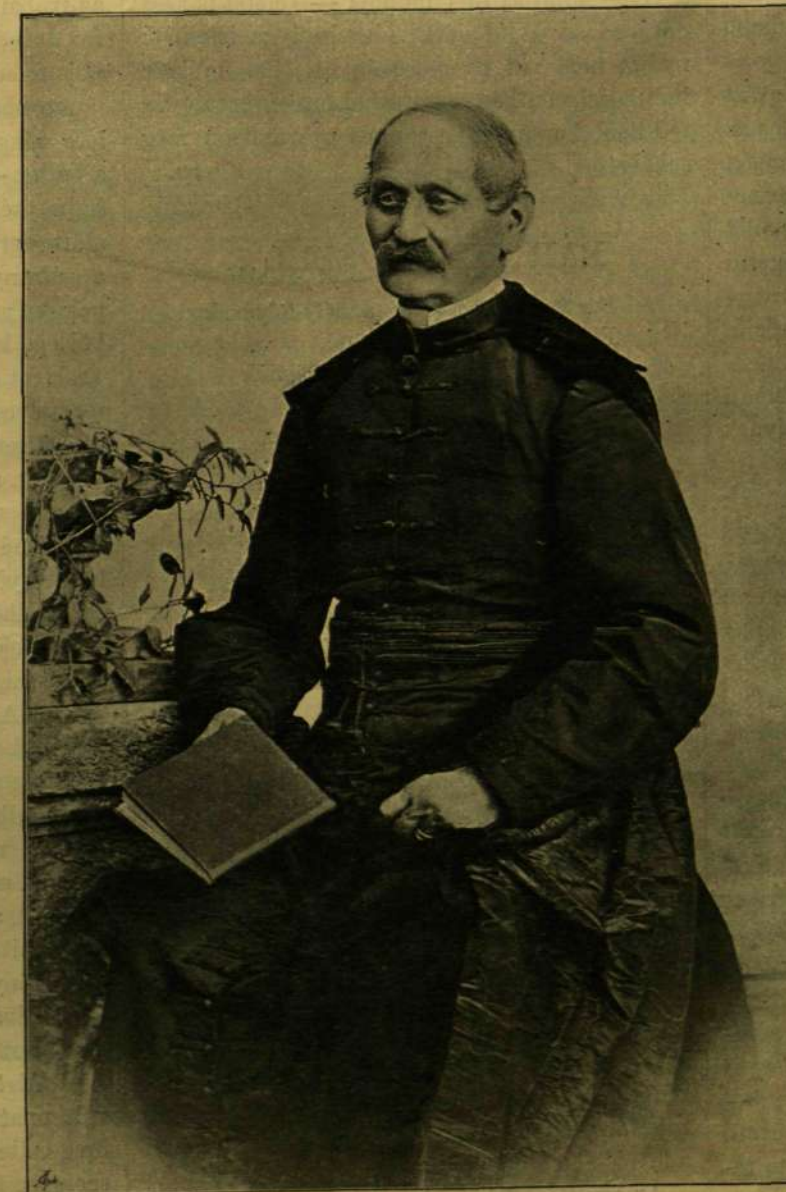
tótt a kormányrud köré; az anyagi szükségét
a hívek önkéntes áldozataiból fedezte; behozta
a kényszer-iskoláztatást, tornyot, templomot ja-
vított, új iskolát emeltetett s hatáskörében
mindent elkövetett az egyházközség haladására.

Az abaúji egyházmegye is tapasztalt erélyét
és tapintatát s már erősen mutatkozó írói ké-
pességét méltányolta, mikor pár évi lelkipásztor-
kodása után, 1845-ben aljegyzőjévé választotta.

A tekintélyben mindinkább növekedő gagy-
bátori fiatal papot nyolcz évi ott működése
után a miskolci egyház hívta és nyerte meg
magának. Már ekkor az egész tiszánineni ke-
rületben tisztelt neve volt, mert a Török és Szé-
kács által szerkesztett „Prot. Egy-
házi és Iskolai Lap”-ban többször
felszólalt fontos egyházi és iskolai
kérdésekben. Miskolci állomását
1850-ben foglalta el s még ugyanez
évben a kerület is dékánjává vá-
lasztotta.

Hogy miskolci papságát is mily
nemes irányban tudta értékesíteni,
s hogy új helyzetében is a régi, a
feltörekvő, munka- és kötelesség-
szerető férfi maradt, — azt mi
sem bizonyíthatja fényesebben,
mint az, hogy a kerület négy év
mulva aljegyzőjévé (1854), s újabb
hat év múltán (1860) főjegyzőjévé
választotta. A tudós Zsarnay Lajos-
nak, a sárospataki főiskola hírneves
tanárának és papjának lépett örö-
kébe. S mikor 1866-ban a püspök-
ségre emelt Zsarnay váratlanul el-
halt, Kun Bertalan, a szintén
nagyérdemű Hegedűs László alsó-
zempléni esperessel szemben, a
püspöki székbe emeltetett s Vis-
nyón szeptember 30-án hivatalába
beiktatott.

Ötven éve pap s huszonöt éve
áll és működik a püspöki polcon, s
a kik őt hivatása körében ismerik,
csak tisztelettel szólhatnak róla;
állásának disze, s a kortársak elis-
merése nem szédítette meg egy pil-
lanatra sem; maradt minden újabb,
előnyös változás mellett is a régi,
egyszerű, szerény, kevés igényű, in-
kább dolgozni, küzdeni, mint ren-
delkezni és parancsolni szerető egy-
házi férfiú.

Schlabinsky és társa miskolci fényképe után.

KUN BERTALAN,
ötven éves pap és huszonöt éves püspök.

Tizedik püspöke ő a tiszáninneri kerületnek, a mely kezdettől fogva nevezetes volt demokratikus irányzatáról, annyira, hogy bizonyos idegenkedéssel viseltetett a szuperintendensi kormány iránt is, s a bécsi békében (1606) biztosított szuperintendens-választási jogát egészen 1735-ig nem volt hajlandó igénybe venni. Kun Bertalan ennek a sajátos, de minden ízében protestáns szellemnek tipikus kifejezése. Távol minden arisztokratikus hajlamtól, távol minden hierarchikus merevségtől, — első a hozzá hasonlók, a vele egyenlők között. Első a munkában, a fáradságban, a küzdésben, a kerület sorsáért, a gyülekezetek jólleért való aggodásban s élő czáfolat azok ellenében, a kik az 1881-diki zsinat után, a püspökké választott s majd a főrendiház reformja után főrendékké emelt szuperintendensekben, a reformált egyház hagyományos szellemének sirásait keresték s őket ilyenek gyanánt festeggették.

Főpásporkodásának főbb elveit 1866-ban kibocsátott első körlevelében fejtette ki. Az öntudatos hitélet fejlesztését és tökéletesítését köti lelkesztársainak szívére, hogy minden protestáns ember saját eszméjének útján tudjon behatolni az evangélium szellemébe s önállóan tudjon harcolni a lelkiismereti szabadság, a világosság, testvériség és általános emberszeretet ellenségei ellen. E végből kettőt ajánl különösen, t. i. «hogy minden protestáns családnál legyen a biblia, hogy minden egyházban legyen jól rendezett elemi iskola.» Tudva van, hogy a Luther, Zwingli és Calvin-féle reformációknak is a biblia és az iskolák voltak fő-fő támaszai és elősegítői.

Kun Bertalan, híven püspöki elveivel, mindig kitűnő gondot fordított a vallásos nevelésre s általában az iskolák felvirágoztatására. Mint a miskolci református népiskolák és gimnázium főfelügyelője, püspöki hivataloskodásának száz és ezer bajai között örömmel és nagy kitartással vesz részt a népiszkolai és gimnáziumi vizsgálatokon. Szeretetének kimagasló tárgya újabb időben a kerület leánynevelő-intézete, a mely az ő meg-megújuló buzditásai folyván folyvást emelkedőben van, annyira, hogy ma már ez az intézet országos jó névnek örvend s Királyhágón túlról is sietnek azt a protestáns szülők gyermekeikkel felkeresni. A sárospataki főiskolát rendszerint kétszer szokta évenként meglátogatni s főfelügyelői tisztét úgy a gimnáziumi tantermekben, mint a lelkes-képesítő vizsgálatokon, sőt a számoltató könyvek között is nagy készséggel teljesíti. Szeretetéből jut a rimaszombati egyesült protestáns gimnáziumnak is, melynek szintén főgondnokai közé tartozik.

Ha említett foglatosságá mellett oda gondoljuk, hogy ő a miskolci egyházközségnek egyik rendes lelkipásztora, a ki, mint ilyen, keresztesket, temet, predikál annyiszor, a mennyiszor a hívek bizodalma és a jó rend megköveteli; ha tudjuk továbbá, hogy a püspöki hivatal összes teendőit, egészen a legújabb időig egy-egy segéd-lelkész segítségével végezte, s gyakran maga másolt, maga levelezett még egészen csekélyeseknek tetsző ügyekben is; ha aztán azt is tudjuk, hogy ő az évenként kétszer-háromszor tartatni szokott kerületi gyűléseknek egyik elnöke, s minden ügyirat az ő kezén megy keresztül, s évenként egyszer az egész kerület szellemi és anyagi állásáról tiszta képen szokott beszámolni, s mindezeket felül ráér a rendkívül fárasztó püspöki egyházlátogatás végzésére is, s kibírja az ezzel járó fáradságok terhért; imádkozik, imádkozik, int, dorgál az egyes egyháza gyöngeségei és erőnyeikhez mérten: — ezeket tudva, alig veheti neki valaki rossz néven, hogy főrendiházi jogának gyakorlását nem tekintint legfőbb gondjait közé tartozónak, s hogy már korán magasra állítván benne a hivatal

kötelességek hű teljesítése, nem engedte oly mértékben kifejlődni az író, a mint azt első sikerei után töle sokan méltán remélték.

Mert Kun Bertalan pályája kezdetén határozottan írónak indult. Mint végzett diák már színműveket is írt («A kényűr», «Pajkos diákok»), s a negyvenes évek elején a «Társalkodó»-ban a lyrai költészet terén Bajza-modoru versekkel tett biztató kísérleteket; külföldi útjában egy még maig is fontos egyházi jogi kérdésben egy sokat ígérő röpiratával («Visszhangok a vegyes házasság ügyében», Lipece, 1844.) támasztott maga iránt nagyobb igényeket, 1855-ben pedig «Egyházi szónoklattan» című, az akkori prot. egyházi irodalomban hézagot pótló művel örvendezett meg tisztelőit. Ez a szépen fejlődő író a püspöki hivatal terhei között mindinkább visszahúzódott régi vonzalma tárgyától, s mint püspök inkább csak alkalmi beszédekben, (lelkész-avatási, temetési beszédek, elnöki megnyitók, stb.) fejtette ki nem közönséges írói erejét.

Nagy Péter erdélyi ref. püspök halála óta, mint legidősebb püspök, az ev. ref. egyetemes konventnek is elnöke, s e minőségében az egész hazai ev. ref. egyház javára áldozza idejét és tehetséget.

Mint egyházi szónok is kitűnő, s alig lehetne méltóbb bírálata szónoki és imázó képességének annál, hogy sokan végredeleileg kötik ki, hogy őket Kun Bertalan temesse el. (Még Margo Emilian volt miskolci görög-keleti pap is ezt cselekedte.)

Mint ember, mintaképe a családis erényeknek és három élő és nagykorú gyermeknek édes atyja. Keresetlen modora, apai szivessége, utánzóhatlan nyájassága, bizalmat, szeretetet ébreszt iránta mindazokban, a kikkel valaha érintkezett. Ajjaja mindig nyitva áll a panaszkodók és segélykérők előtt s távol vidékek ügyefogyottjai is ismerik már példabeszédszerű jóságát és emberbaráti hajlandóságait. Valódi lelkipásztor, a ki — mint az írás mondja — «életét is kész odaadni az ő juhaiért, s legelteti az istennek nyáját nem rút nyereségvágyból, hanem kész indulattal; nem kényeszerítésből, hanem örömmel.»

Éljen, hasson, alkosson és gyarapítson még sokáig!

ry.

BÁR FENN A SZÉL...

Bár fenn a szél, szinét a mély folyónak
Ellenkezőleg látszik hajtni,
Elváltoztatlan egy irányban folynak
Alant a víztömegnek hajjai.

S mely fölfelé lejt tükörén, a hullám,
Ha nézzük hosszán, mind alább halad,
S amaz irány csak csalfa látszat pusztán,
A szélnek szárnyverései alatt.

Az ember is, mint a folyónak tükrén
A hab, csak csalfa látszat mutat,
Midőn reá ül percnyi rossz körülmény,
S elhagyja szíve a szokott utat.

De megmarad alatt az érzés árja,
Mely lejt az ő szerettei felé,
S hű szem a látszaton keresztül látja,
Hogy a valót a külszin elfeledé.

KISTELEKI EDE.

GYÜLÖLET ÉS SZERETET.

— Rajz. —

Irta Bede Jób.

Még nem vitt felénk vasút és a szakácsai erdőrengetegen, keresztülhaladva a faluban, — fél útja lévén Szed-Demeterig. — meg kellett állani a lovakkal, etetni.

Az egyetlen falu volt különben Szakácsai az utunkban, a hol becsületes vendéglőre találtunk

és boltra, miből árpaczkrot vehettünk a nagy melegben eltikkadt gyermekeknek. Nagy tornáczú ház a vendéglő, fehér, fényes zsindelelyel van fedve, a tetején egy kis pléh zászlót forgat tengelye körül, nyikorgatva, a szél, az ereszek alatt halaványkék és piros déli-nyílók futnak fel naponként magasabbra a szürke zsinegen, mintha versenyzőnek egy mással; a ház keleti része felé, a kertben, gazdag gyümölcsös terjed és dús veteményesből jön fűszeres illat; az udvar soha sincs egy-két szekér híján, a kútra egyre viszik itatnia vendég-lovakat; az ivóban a falusi parasztok, a vendégszobában az úri átutazók fogyasztják a tasnádi bort. És a boltba három falu népe jár sóért, borsért, galandért, czukorért; itt vesz magának szalmakalapot az egész környék fiatalja és hajkénót a fél megye falusi leánya.

Mi egy évben egyszer járunk csupán nyaránként arra felé, de lenne bár száz vendéglő az utunkban, a szakácsit nem tudnók kikerülni, úgy megszoktuk és úgy hozzánőtt már az — a vendégszobában elfogyasztott hideg pipe-sülttel és lapos üvegekben az aranyárga borral, a gyermekek árpaczkrot majszolásával — az utazásunk élvezetéhez.

Az idén azonban változás történt, nem mehettünk a vendégszobába. A vendégszoba be volt csukva.

— Nem lehet bemenni, kérem tisztelettel, — mondta az öreg úr, a fehérhaju Ábris gazda, — nem lehet, Elek összetörte mindent. Összetörte a diványos székeket, az asztalt, a metszett poharakat, az ablakokat és a tükröt.

Szinte sirt az öreg vendéglős, míg ezeket mondta. Persze szomorú is, hogy azok a butorok, a mikhez nemcsak ő, de egész esomó idegen is hozzászokott — összetöressenek, és a szellős, csikosan kékre festett falu és zöld zsalus nagy ablaku vendégszobába ne lehessen bemenni. De vigasztaltuk az öreg Gábrist, hogy el leszünk mi az ivóban is most az egyszer. Le is telepedtünk az ivóban a hosszú deszka-asztal mellé, mit piros abroszszal vontak be és néhány perc alatt el is feledtük volna a Gábris kesergését.

Azonban az ivóban, — melynek egyik szeglete magas stellázsijával és pudlijával képezte a boltot — szokatlan dolgot láttunk. Egy szőke hajú, kék karton ruhás leánya állott a pudli előtt, apró kezeivel tanulmányozva, hogyan kell a safrányt kerekre alakított papírba rezésen pakolni; hány szem megy az angol-gyümölcsből egy krajezárt; hogy kell mérni a szalmaszalagot és meddig töltöni a porézios meg fél-meszelyes üveget a rozslósból. A leánya nem több tizennégy évesnél, félénk nézésű őz szemű vannak, a válla formája most van kifejlőben és gyöngye újjai szinte hogy átlátszóak. Az öreg Gábrisné áll mellette és tanítgatja a tudnivalókra gyöngéden, szeretettel: semmit sem szabad balkézrel a vevőknek átadni, mindenkinek, a ki bejön, illik köszönni, s aztán nem szólani soha, míg nem kérdezik, és hallgatni, ha más beszél. A pénz itt a fiók-nyíláson kell becsúsztatni, visszaváltani az alsó fiókból szabad; minden pénz, de különösen a tiz krajezárost, jól meg kell nézni, likas pénzt, vagy elszakított bankót nem szabad elfogadni; a ki előbb jön, azt kell szolgálni előbb, s míg egynek ki nem szolgált, a másiktól csak épen azt kell kérdezni, hogy mit tetszik parancsolni?

A leánya tanul-tanul, és keskeny homlokára, az oldalvást simított haj mellé kiül az izadtság első könnyű gyöngye.

— Ah! hogy tudta ezeket Elek! hogy nem volt miatta semmi gondunk, — sohajtotta az öreg Gábris, a mig nekünk ő maga lassacskán szolgált.

Látszott, hogy terhére megy ez a munka, és nehezen esik nekik, hogy a gyermeket is tanítani

kell, hogy hasznát vehessék. Eddig Elek végezte itt a dolgokat úgy, hogy a két öregnek csak apróbb tennivalója volt s inkább a vendégekkel való beszélgetéssel töltötték az időt.

— Elek árva fiu volt, kérem tisztelettel, — fessegett az öreg, — nem volt az nekünk semmi rokonunk, csak az apja birt bérben hajdanában a mi szőlőnkől csekély földet. Hogy az Elek anyja meghalt, az apja részegeskedni kezdett, hát azt gondoltuk, vegyük magunkhoz ezt a gyermeket, úgy is néma a házunk. Egyszerre megvidámított az életünk. A gyermek nagyon kedves, áldott fiu volt. Úgy hallgatott a tanításunkra, mintha már érett legény lenne. Hízlekedett és kedvünkben járt; az anyjukom egy perezig sem lehetett már nélküle. Szóval, Elek a fiunk lett. Aztán felnővén, reggeltől napestig dolgozott, s csak úgy dőlt keze után az áldás. Egyszer aztán eljött a részeges apja. Felhántorgatta, hogy agyon dolgoztatjuk a fiát azért a csekély kósztért és rossz ruháért, a mit neki adunk. Elkezdte számítani, hogy mennyi vagyon nőhetett eddig az Elek keze nyomán a mezei gazdaságban, juhokban, sertésekben. Aztán ez időben a vendéglő, meg a bolt alapítása is az Elek eszméje volt. Felhántorgatta, hogy mennyi jár a fiu messze a városba a portékákat beszerezni, hogyan érti e tekintetben is a dolgot, milyen ügyesen bának a vendégekkel, egyszerre egy időben van mindenütt: a boltban, ivóban, vendégszobában és istállókna. Hogy mi (ez igaz is) semmi gondot sem fordítunk már semmire, hanem mindent Elek végez s mégis az egész haszon a miénk; Eleknek semmi sem jut, csak a kószt és ruha, holott tulajdonképen fordítva kellene, hogy legyen...

Gábris gazda elhízott arcát törölgette nagy, len zsebkendőjével és igyekezett kényelmessé tenni az ülését a padon. Gábrisné valami oláh asszonynyal kapott perbe, mert az hitelbe akarta a fél porézios pálinkát, a mit már megívott. Mi hallgattuk a Gábris szomorú beszélgetését:

— Tulajdonképen igaza volt a részegesenek, — folytatta, — mert Elek nélkül meg sem tudtunk volna élni. Hát elhatároztam és meg is tettem, hogy minden haszonnak a felét Eleknek adom, sőt nem is én számítottam le, hanem ő maga vehette ki mindennap. Elek aztán hat évig gyűjtögette a pénzt. Kétszerte nagyobb lett a szorgalma, mint a mennyi eddig volt, a vendéglő megnagyobbodott. Elek kupezkedni is kezdett és már gazdag ember hírében állott. Mi szinte szégyenlettük elfogadni tőle a fél hasznat is. De hát azt gondoltuk: az ember nem él örökké s majd reá marad minden. Bizonyosan ő is azt gondolta. Azonban ez előtt két héttel ide kellett vennünk Etelkát. Az anyjukomnak távoli rokona, nagyon gyámoltalan gyermek, segíteni kell őt szegényt. Ez idő óta Elek, mintha kicsereklék volna, úgy megváltozott. A gyermeket nem tűrhette. Haragudott, hogy ha a bolti árulgatásba be akartuk tanítani. Nem akart vele egy asztal mellett ebédelni s egyáltalában nem akart tudni a létezéséről. A szegény Etelka türt és félénk szemével oly irgalomkérően nézett reánk, hogy megessett rajta a szívünk. Pártoltuk a gyermeket. Elek viszont el akarta űzni a háztól.

«Nem neki kerestem én», mondogatta. Ezelőtt három nappal aztán, mikor kereken megmondottuk, hogy Etelka nálunk maradj, gyermekünknek fogadjuk: Elek összetört mindent a vendégszobában, felpakkolt és elment. Azóta se láttuk. De berendezzük, kérem tisztelettel, a vendégszobát még holnap, majd én elmegyek valahogyan Tasnádra és hozok ablakokat, butorokat. Mig erre visszafelé tetszik utazni, meglesz minden; ne tessék elkerülni minket, igyekszünk jól kiszolgálni.

A kocsi jelentette, hogy készen van az etetés-

sel, hát befogott, a gyermekek felpakkoltak a ragacsos angol-gyümölcsből. Elhelyezkedtünk a szekeren és tovább igyekeztünk az árnyékos országúton.

Máskor Elek ki szokott jönni a kapun, s nagy, erős természetű megállt az árok szélén. Bozontos arca ilyenkor mosolygó és kellemes volt. Alázatos kinézése volt a nagy szál legénynek. Nagyokat hajlongott és mélyre szokta emelni a kalapját. Most csak Etelkát láttuk, a ki a bolt ajtó üveglakához jött és utánunk nézett szürke szemével.

Még láttam a kocsiból, hogy Gábrisné melléje került, s mig az öreg úr észre nem vette, gyöngéden megsimogatta szőke hajú fejét.

Visszajövet, két hét múlva, azt tapasztaltuk, hogy Szakácsiban, az országút jobb részén, szemben a Gábris házával, vendéglő épült, valamivel magasabb és diszesebb, mint a milyen a Gábrisé.

Az Elek vendéglőfogadja és boltja volt ez, mely félév múltán csakugyan fel is épült. Nagy gazdagon volt berendezve, két vendégszobával, sőt kisebb szobákkal olyanok számára, a kiknek az éjszakát is útközben kell töltöni. Tágas istálló ékeskedett az udvar hátsó részében. A vendéglő eleje czifra téglából épült és tetszetős czéger lógott a pléh fedélről.

A boltban mindent olcsóbbért mértek, mint odaát. Faluszerre beszéltek, hogy milyen nagy-szerűen lefőzte a furfangos Elek a Gábris gazdát. Felszedte magát, s mikor látta, hogy az örökség másra néz, odahagyta az öregeket és most versenyzik a vendéglőjével. Minden gazdagabb és uriasabb Elekéknél, mint Gábrisnál. Behozta a vendéglőben való kártyázás divatját is és csak úgy dől a sok vendég.

S az utas, a ki szekérével áthajt a falun, tanakodva áll meg, ha vajjon ide forduljon-e be, vagy a tulsó oldalra.

Eleknek jól megy a dolga. Számolhatja a hasznát, mi a versenyéből reá jut. S csakugyan azt gondolja, hogy lassan-lassan tönkre teszi az oda át levő két öreget s a fogadott leányukat.

Azonban rosszul számít.

A gyűlölet érzésével számított csupán.

Kifeledte a számításból, hogy egyszer csak felébredhet szívében a szeretet szava, mely hangosan hivatkozik arra, hogy őt, a mikor elpusztult volna, mint az utcán vergődő fereg, — az a két jólelkű ember gondjába vette és ápolta és nevelte mint tulajdon gyermekét. S azért, mert most még egy ily gyermeket akartak megmen-teni, ő romlásba sodorja csupa gyűlölségből, az ő jöltevit? Minél nagyobb halomban gyűl a pénze, annál mélyebben vagdossa szívét az önvád.

S kifeledte a számításból Etelkát, a ki nekie igen veszedelmes versenytársa.

Mert Etelka gyönyörűség leánygyá nőtt. Mint az édes nyári szellőtől csókolott buzakalász a hogy felnő, düssá, kellemessé.

Csak azért is, hogy őt lássák, van elég vendég Gábriséknál. Sőt Elek is érezi igen, hogy buksi fejében nem jöhet rendbe a számításokkal. Valami beleszólt folytonosan az összeadásba, a szorzásba, valami hiányzik, a mit pótolni kellene. Mondják is a vendégek egyen-egyen, hogy szép is, tiszta is, úrias is minden Eleknek a házában, vendégszobájában, de hiányzik valami, a mi barátságossá tegye, a gyöngéd asszonyi kéz. Elek pedig lopva néha az ablakhoz megy és átnéz túlra, a hol egy karcsú szőke leány harmatos újjával pakolgatja a hosszú szálú sárga safrányt, az árpaczkrot, fodormentát és méregeti a halavány szalmapántlikákat. A nyári nap-sugár mind túlra özönlik, azt a házat borítja be fényes fátolával, felülről a kopott pléh zász-

lőcskától kezdve le egészen a kerek köves küszöbig és megtörik fénye a tisztára törölgetett ablakokon és körülölel egy szépséges szép leányt, a kinek szürke szemei mosolyognak.

S Elek, nem is tudja hogyan, de eddig ismeretlen érzésektől hevült. Nem tud már gyűlölségről, csak mindenható és minden jót megáldó szeretetről, mely uralkodik fölötté.

És így esett, hogy nem sok idő múlva megint csak egy vendéglő lett Szakácsiban. Mert Elek nem sokáig törte rajta az esztét, hogy becsukja vendéglőjét, átmenjen Gábris gazdáékhoz, megengesztelje szépen az öregeket és Etelkát, a kivel együtt aztán elfeledte, hogy valaha versenyt volt a fejében lakozó ész szava és a szívéből szóló érzés között.

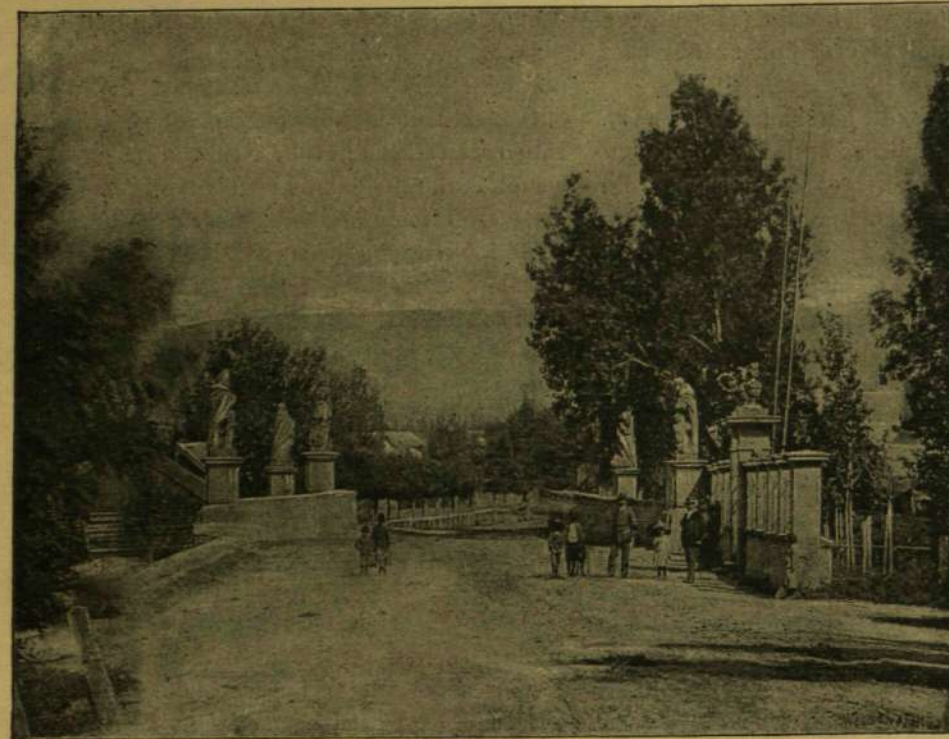
VÁCZI KÉPEK.

A Váczon rendezett gazdasági kiállítás széles körben keltett érdeklődést. Messze vidékek gazdái adtak ott egymásnak találkozt, hogy megismerjék egymás termelését s a gyakorlati eredményeken okuljanak. Különösen a szőlőművelés dolgában nyújt sok látnivalót. A szőlők pusztító veszedelme, a filloxera ellen valahára országszerre megindult védekezés minden alakja be van ott mutatva. A hegyoldalak napverős lejtőiről a futó-homok lapos tájaira leköltöztetett töke mellett ott látható az új fajta művelés is, mely amerikai ellenálló vészőre ójtva próbálja fentartani a régi szőlők nemes gyümölcsét.

De nem csak a kiállítás, hanem maga a város is megérdemli a figyelmet. A visegrádi szorosból óriás félkörben délre kanyarodó Duna, a várossal szemben elnyúló Vértesek, az éjszak-nyugat felé magasló Cserhát hegyseg Hont és Nógrád határán, éjszak felől a 700 méter magas Nagyszál, melynek orna a Tiszáig néz bele a nagy Magyar Alföldre, — ritka szép tájképet alkotnak körül, különösen alkonyatkor, midőn a Galla pyramis formájú kuppa mögött lecsúszik a nap és utolsó sugarai százféle színnel borítják a hegyek egymás elé tölt gerinceit, olyan kép tárul a néző elé, melyet nem képes vásznára vetni a «plein-air» semmiféle festője sem.

De nem csak a vidék, hanem Vác múltja is érdekes viszontagságaival. Kezdeté a monda homályába vész el. Thuróczy és Bonfin krónikái regélik, hogy Lászlót és Gézát, a Salamonnal Magyaródnál vívott véres csata után, egy tüzes agancsú szarvas futása vezette rengeteg erdőön át a helyre, hol ma a város áll, és a győzelmes Géza diadala emlékére tett fogadalmából alapítá a várost, mely nevét az őserdők egyetlen lakójától, Vác remetétől nyerte vala. A mondával szemben azonban tények bizonyítják Vác korábbi létezését. A várossal szemben állt római révtorony (specula) alapjának LUPICINI TRB. (Lupicini tribus) feliratos téglái, és a város sokszori elpusztulását mutató törmelék-retegek legfenekéről előkerülő római fémek és emlékek sejtetik, hogy város állt ott már a rómaiak idejében is. Salamon Ferencz pedig a hársnak ó-szláv nevétől, Vácztól, származtatja annak nevét, s megjegyzi, hogy Csehországban ma is több Vác—Waitzen nevezetű helység van. Az egyházmegyei névtár is a váczi püspökök nyolc-százados diszes sorát Kelemennel kezdi, kit még maga Szent István nevezett ki, s ezzel Thuróczy mondájának alapján meg van ingatva hitele.

De legyen bármint, tény, hogy a város bőven kikapta a részét az országért minden veszedelemből. Az Árpádok alatt a tudományok és művészet székhelye volt, — mint Rogerius siralmas éneke írja, — de a tatárok úgy elpusztították, hogy kö kövön nem maradt benne. Mátyás király alatt újra virágzott. Falai között sokszor időzött a nagy király, s többször oda gyűjté az ország

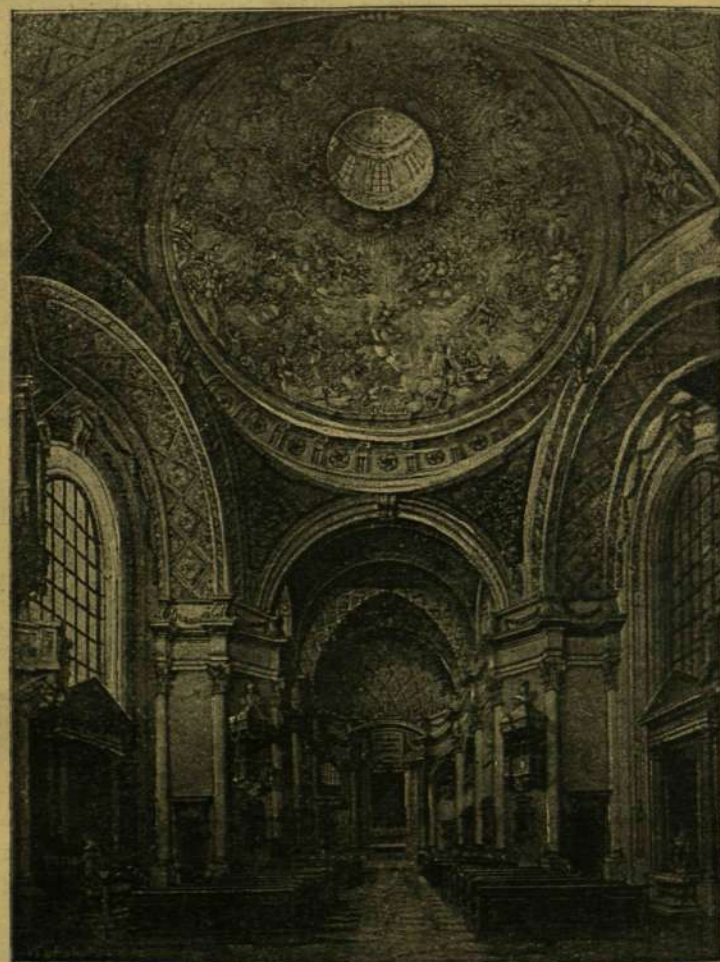
A lövőház bejárata. (A kiállítás helye.)

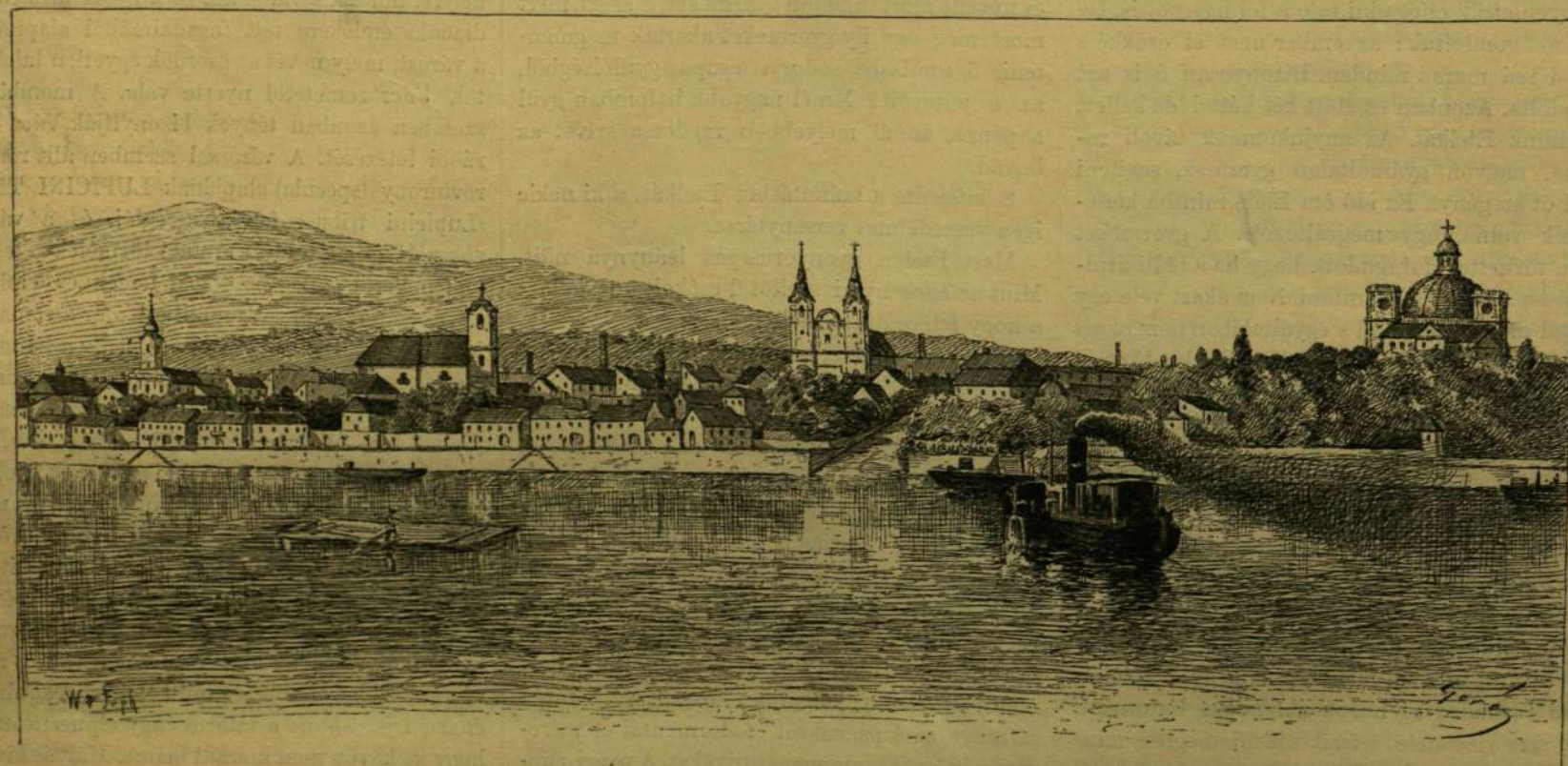
A Mária Terézia látogatása emlékére emelt diadalkapu.

A piaristák temploma.

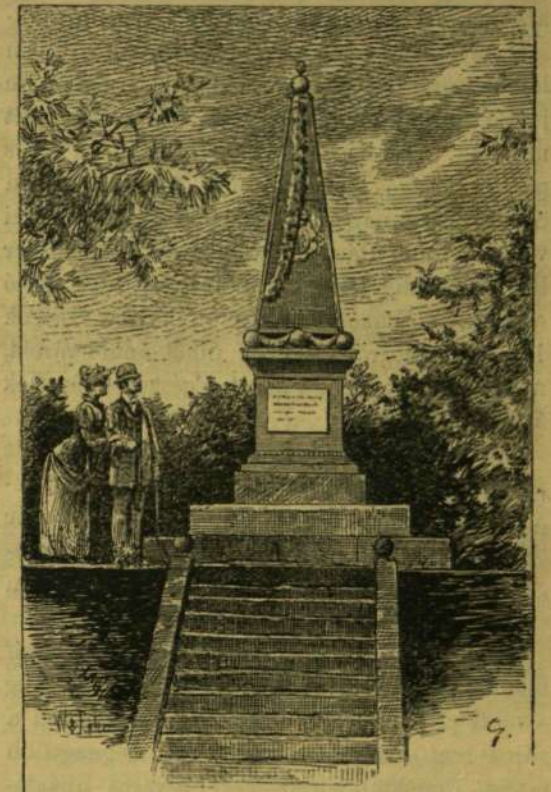
A székesegyház belseje.

Vác a Duna felől.
VÁCZI KÉPEK.

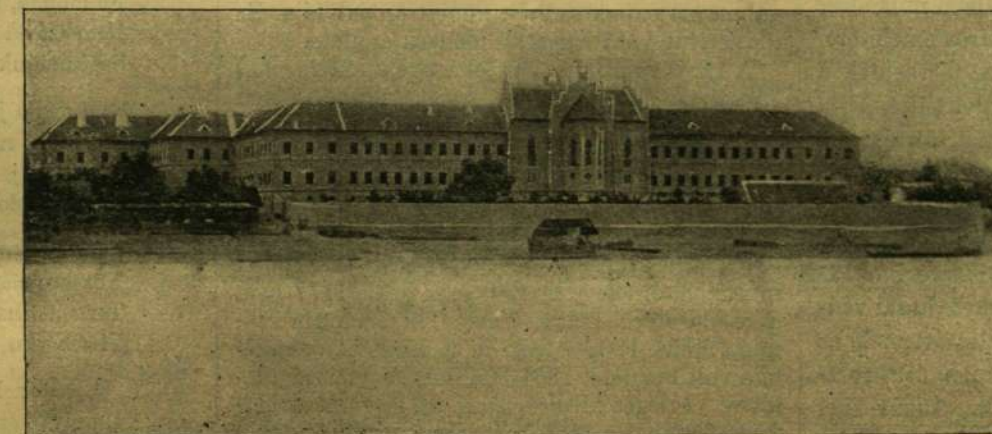
Görö Lajos rajza.

A székesegyház.

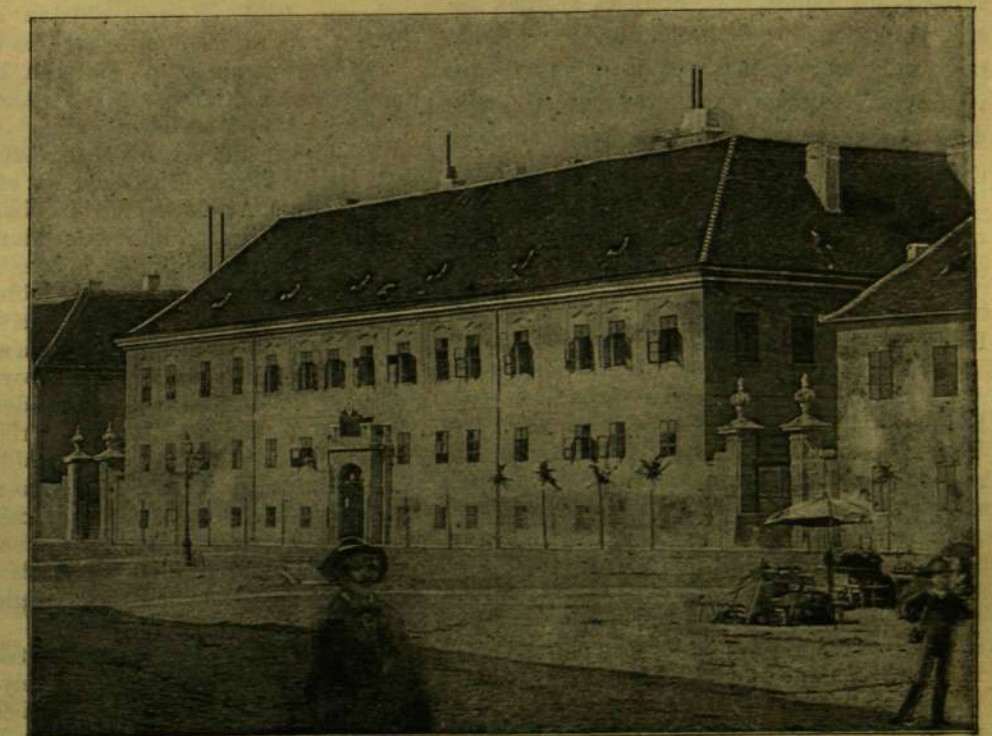
A honvéd-emlék.

Az országos fegyintézet.

Az országos fegyintézet udvara a kúpolnával.

A siketnémák országos intézete.

Emlék Béni tónyópai után.

VÁCZI KÉPEK.

rendeit is. Báthory Miklós volt akkor a püspök, ki Olaszországból nagynevű mesterek, köztük Traguri Jakab vezetés alatt, fejedelmi fényvel építtette újra a püspöki palotát és székesegyházat a mai Ferencz-rendi zárda helyén. Ortelius krónikája s az ennek nyomán készült rézmetszet, mely az országos képtár gyűjteményében látható, őrzi a város akkori fényének emlékét. De jött a török hódoltság s az újra elpusztított mindent. A székesegyházról török vár, a város pedig valóságos török város lett. Midőn 1684-ben Szent László napján Lotharingi Károly seregei véres ostrom után visszafoglalták, harmadszor lőn Vác földig lerombolva. Jött végre az utolsó csapás. A Rákóczi ellen fölbujtott ráczok 1709-ben megrohanták az újból épülő várost, mert a kurucz pártján állott. Egészen fölégették és kirabolták.

Csak a múlt század első tizedeiben kezdett újra népesedni, jobbadán Németországból telepített iparosokkal. Még 1720-ban sem volt benne több 280 háznál. Lakosai között alig volt magyar nevű. De egy század alatt a város egészen átmagyarosodott.

Vác újabb alapítója gróf Migazzi Kristóf bibornok volt, ki, mint bécsi érsek, 1762—1786-ig a váci püspökséget is bírta. Neki köszönheti a város mai alakját s középületei legnagyobb részét. Emlektáblán az éveket a város újjáalakításának kezdetétől, 1762-től, számította. És méltán. Kormányára alatt a város lakossága 5000-ról 9000-re szaporodott, vagyis csaknem annyival, mennyivel az azóta eltelt száz év alatt növekedett. De Migazzi nagy emlékü működése után nem is történt semmi a város emelésére.

Csak az utolsó években, midőn az új vasutak a város vidékét mind jobban megnyírbálták, s a filloxera a lakosság gazdagságának forrását, a szőlőket tönkre tette, ébredt öntudatra a város polgársága. Most már nem másról, hanem pusztán önjerejétől várva a sikert, a legutóbbi öt év alatt egészen megváltoztatta a város régi arculatát. Felépült a 405 méter hosszú dunai véd-fal, melyet ma fák és díszes vasrács öveznek, az utcák legnagyobb részét a közmondásos rossz-szaságní régi követet helyébe kockakövekkel borították, megindult városszerke a csatornázás, tereket, utcákat szabályoztak, s új középületek és gyárak emelkedtek. És mindezt adóemelések, kölcsönök vagy államsegély nélkül, pusztán az önkormányzat felébredt szellemekedte. Más, kedvezőbb anyagi viszonyoknak örvendő városokéhoz képest igaz, hogy csekélynek látszik tán e haladás, de ha tekintetbe vesszük, hogy mily szerény eszközökkel és mily nehéz viszonyok között lőn ez a kevés is elérve, mindenesetre elismerés illeti érte Vác város polgárságát.

A városnak ezt a munkásságát akarta méltányolni Pestvármegye, midőn gazdasági kiállítását Vácraon létesítette. Ez alkalomból mutatjuk be mi is olvasóinknak Vác néhány érdekesebb pontjának képét.

Vác legnagyobb és legnevezetesebb épülete a székesegyház, mely az egész város felett uralkodik. Egyike az ország legnagyobb és legsebbe templomainak. Alapját gróf Altham Károly püspök 1756-ban rakatta azelőpökre 40 láb mélységben, de 1762-ben Migazzi, II-ik József udvari építész, Canevall újabb tervei nyomán, az eddig épített részeket mind lebontatta és egészen újra kezdte az építést, melyet Oswald Gáspár kegyesrendi tanár vezetése alatt 1777-ben fejezett be. A templom kupolájának magassága 214, belső átmérője 60 láb. Előcsarnokát 12 korinthusi oszlop tartja. Az egész épület egyszerű, de belsőjének méltósága és arányossága meglepő. Olasz renaissance stílusban van tartva, bár sok benne a barokk részlet. Legnagyobb ékessége azonban Maupertsch bécsi festő (1724—1796) fresko-festménye a kupolán, mely a szent-háromság és a szentek dicsőségét ábrá-

zolja. A festmény színei átlátszó tiszták, s rajtuk az a jellegzetes, zománcszerű fény, melyet az olajfestés soha el nem ér, s csak a sikerült freskofestményeken mutatkozik idők jártával, mint a patina a bronzon, vagy a sötétsárga fény a márványon. Az alakok is kitűnően rajzolva, bár egynémelyik tartása a múlt század német festőinek szentimentális pátoszára emlékeztet. De ez mit sem von le az egész mű becseéből, s Maupertschnek, ki hazánkban is sokat festett, egyik nevezetes alkotása marad mindenkori. A főoltár nagy kalvária-képe s a főbejárat jobb és bal oldalán látható két oltárkép, mely Szent Jánost és Szent Miklóst ábrázolja, az egykor híres Schmidt Joachim Márton (+1801) kremsi festő műve. A két középső oltárképet Rómában festette valamelyik ismeretlen olasz művész. Annál jelesebb gróf Migazzinak a kupolát tartó pillérek egyikébe falazott vörös márvány emléktáblán látható mozaik-képe, mely, mint ilyen, igazi mestermű. A székesegyház sekrestyéjében van még két értékes festmény ismeretlen képről, Cortonai Szent Margit és Szent Veronika képe, mely mult századi spanyol festőre vall s valószínűleg gróf Migazzi madridi követsége idejéből származik.

A székesegyházzal szemben álló díszes püspöki palotát 1732-ben Altham Frigyes gróf püspök, ki Szeicilia alkirálya volt, alapoztatta, de ezt is Migazzi gróf fejeztette be 1774-ben Majzel bécsi építész tervei szerint. A székesegyház teren áll a kegyesrendiek háza és főgm-náziuma is.

A felsővárosi plebánia-templom, — melyet Fehérek-templomának nevez a nép, mert a dominikánusoké volt, — úgynevezett jezsuita-barokk stíljében, művészet tekintetében kevésse nevezetes, de magas homlokzata impozáns benyomással van a nézőre. Tornyá felépítésére most folynak az adakozások. Mellette áll a nyugalmazott papok ez évben épült új palotája. Ez idő szerint Vác legszebb modern épülete.

A város egyik fő nevezetessége a *süketnák országos intézet*, mely 1802-ben keletkezett. Maga az épület eredetileg püspöki lakul szolgált, míg az új palota el nem készült. Hazánk ez egyetlen ilyenmü intézetének bővebb ismertetése messze túl vezetne rövidre szánt cikkünk határain.

Az országos *fégyintézet* góth kápolnájával szintén egyik nevezetessége a városnak. Az épület multjából érdekes, hogy az eredetileg 1777-ben, a később Bécsbe áthelyezett Theresianum számára épült. 1808—1825-ig a Ludovika-akadémia volt benne, s 1855-ben lőn fegyházzá alakítva. Végleges kiépítésére most folynak az elő-munkálatok.

A fégyintézet épületéhez közel eső 10 öl magas *diadalkaput*, a nép nyelvén „kőkapu”, Canevall tervei szerint gróf Migazzi építtette 1764-ben, Mária Terézia és családja váci látogatása emlékéül. Homlokzatán „Aeternae domui” — az örök háznak — felirat áll, a királyi család uralkodása marandóságának dicsőítésére. A kőkapun felül az egyik oldalon a közvetítő-intézet,* másik oldalon — keresek kúttal előtte — az a kis sarokház áll, melyben híres enke-sünk, Füredi Mihály született s Aszalkovits néven folytatta kovács-mesterségét.

Többi képeink a város alsó részéről, a kiállítási terület közeléből valók. Ezek egyike a *lővő-ház* bejárata. Az előtte álló 1753-ban épült nagy hid hat szobrával, a mult században még országos nevezetesség számába ment. A szobrokat azóta megrongálta az idő, még jobban 1849-ben az ágyúk golyója, mert ápril 10-én e hid körül volt a honvédek diadalmas csatája az osztrákokkal. Az osztrákok vezére, Götz tábornok, a hidon esett el, s a vörös-sapkákos ezredese, Földváry Gábor, a legnagyobb kártás-záporban, zászlóval kezében, rohammal vette be a hidat. Alóla két lovat löttek ki a csata alatt, tizennégy golyó járt át koponyáján, de ő maga mégis sértetlen maradt. A lővőház aranyas parkjában és termében van a kiállítás, mely mindenki várakozását fölülmulta s minden látogatót meglep tanúságos tartalmával.

A lővőházhoz közel áll a *honvédemlék*, — az elsőik egyike az országban, — melyet 1868-ban közadakozásból állított, az áprilisi és júliusi csaták emlékére a hazafias kegyelet. Julius 17-én,

* Közvetítő-intézet nevet visel az intézet, a melybe a bűntetteseket két harmad részben kiállított jó magaviseletű fegyelecek helyezettnek, feltételes szabadságra bocsátásuk időpontjának bekövetkeztéig.

minden évben, a közeli Hét-kápolnában, a káptalan alapítványából mondott gyászmise után, tömegesen vonul oda a város közönsége, ünnepelni a nemzet szabadságáért vértett hősök emlékét.

A honvéd-szoborral szemben, árnyas ligetben, Vác híres búcsújáró helye, a „Hét-kápolna” tünik fel, karcsú tornyával. Nevét a „hét fájdalom” és „hét öröm” mellétele épült stációitól nyerte. Régi Mária-képhez minden évben Mária neve napján messze földről seregeseen zárandokolnak a hívek. A kápolna egészen mult századi építmény (az is Migazzi fejezte be 1780-ban) s azon a helyen áll, a hol a monda szerint Vác remete lakott s a tüzes aganesz szarvas Géza és László előtt a mogyoródi csata napján megjelent. Környékén, — a Duna felé, — a város nagy költséggel egy új parkot ültetett. E park állítása szintén egy nagy lépés volt a haladás útján, mert Vác — míg új Dunapártja meg nem épült — híjával volt minden sétátnak. Az öregek nem sokat gondoltak vele, ők nem szorultak az idegenre, nekik a szőlő volt napi sétájuk és árnyas enyhéjük. De most, hogy a szőlők elpusztultak, Vác is belátja, hogy még nyaraló-helylyé is válhat, ha csinosodik és árnyékos fákkal hívja körébe az idegent. Azóta a város, mely a boldogabb időben hanyatlott, kopott és pusztult, csakugyan halad és ifjodik. A csapás nyomán új élet fakadt. Eddig csak multjában élt, most már jövőjében bízik. Polgárait a sanyarúság megtanította az idegen közönműsára: „Segíts magadon, és az isten is megsegít.” Vajha az ország minden városa követné példáját!

BÉKÜLJ KI VÉGZETEDDEL!

Békülj ki végzetteddel!

Ne mondd, hogy sorsod mostoha, kaján.
Nem szóval ám, — de tettel
Segíthetünk életünk, bűján, baján.

Mit ér a jaj, busongás?

Ki hallja: nem szán, — gúnyosan nevet.
Az élet zaj, tolongás;
Vagy elsodor, vagy útszélre vet.

Haladj te is az árral!

Középre menj, hol sodra legnagyobb;
Tarts a viharadarral:
Eleme vész, feltornyosult habok.

S vészszél, viharral küzdve

Ha révbe ért habverte kis hajód:
Az élet béke üdve,

S áldd sorsodat, a kedvezőt, a jót!

TRENCSENY KÁROLY.

A FÖLD CSODÁI.

Az ember nyugtalan természete mindig a jövő eseményeivel törődik. Kétséget nem szenved, hogy a nap hősege mult felben van, de viszont azt is tudjuk, hogy sok ezer esztendeig még eleget melegeit és világosságot fog kifejténi. Vajon akkorára mily változásokon mehet keresztül planétánk, erre egyelőre tudományos alappa bíró feleletet alig lehetne adni.

Mostanában a tudomány emberei leginkább azzal foglalkoznak e tekintetben, hogy mi lesz a fűtő anyaggal, melynek felhasználása óriási mérvben növekszik?

Jelenleg évenként megközelítőleg 450 millió tonna kőszénem elmelnek ki a föld gyomrából, mely összeg 340 millió köbméter terfogatnak felel meg. Az efféle adatokat oly könnyű elmondani, mintha ez valami kis dolog lenne, miért is olvasóinkat e részben a számok nagyságával meg akarjuk ismertetni.

Egyiptom gúláit, mint az ó-kor nagyszerű műveit, mindenki bámulja; nos, — az évenként kiásott kőszén tömegéből százharmincz olyan gúlát — lehetne előállítani, mint Egyiptomban a legnagyobbak.

Ha a kiásott kőszénből kockákat készítenénk, a kocka egyes lapjai 700 méter hosszúak lennének, s így maga a kocka harmadfél-szer olyan magas lenne, mint a párisi világkiállítás híres Eiffel-tornya.

Ámde a kőszén-fogyasztás nem állandó nagy, hanem folyvást emelkedő felben van, elany-

nyira, hogy az utolsó harmincz év alatt háromszorosan megnövekedett. Így tehát azon nagyon is jogosult kérdések merülnek fel: *Meddig tart-hat ez így? Kimeríthetetlen-e a kőszén-készlet? Meddig tarthat a készlet, és mi lesz, ha végkép-en el találna fogyni?*

Az első kérdésre mindenekelőtt a kőszén keletkezéséről, ennek a földben való lassú fejlődését hozzuk fel, és a rendelkezésünkre álló óriási tudományos adatokból csak néhányat említünk fel itt.

A mint tudjuk, a forró égálj legbujább növényzete mellett, egy alig kilencz hüvelyk — mintegy 23 centiméter — magas humus réteg keletkezésére száz esztendő szükséges. Ezen réteg kőszénre való átváltozásakor tényleges magasságának huszad részére, vagyis *nyolcz milliméterre* lapul össze. Ha most például a sziléziai egymás fölé fekvő kőszénrétegeket nézzük, melyek helyenként 155 méter vastagok, vagyis magasak, akkor kitűnik, hogy ezek alakulása megközelítőleg két millió esztendeig tartott.

Ebből tehát azt látjuk, hogy még a legjobb esetben is, újabb kőszénrétegek alakulása a mostani fogyasztással lépést nem tarthat.

Ha a kőszénrel fával akarnók pótolni, néhány esztendő alatt az egész földgömb erdősegei ki lennének pusztítva, mert évenként legalább is 2600 millió nyolczvan éves szálára lenne szükség, mely tömeg 27,000 négyzög kilométer tért foglal el.

Némi pótlást a föld petroleum-forrásai nyújthatnának, melyeknek bőségét kimeríthetetlennek tartjuk. Igaz ugyan, hogy például Éjszak-Amerikában, nevezetesen a washingtoni kerületben naponta 14 millió köbméter petroleumot termelnek, de mindamellett a legújabb hírek szerint a termelés szemelátomást fog, elannyira, hogy az ottani légszusz-társulat azon szeszgyáraknak és kohóknak, melyek légszuszszel dolgoznak, szállítási szerződéseik nagyobb részét felmondotta és az általa nevezett vállalatokat nagy zavarba hozta.

Déli-Oroszországban, Baku közelében, jelenleg 12 négyzögméternyi területen 500 petroleum-kutat nyitottak meg, melyeknek termelését 20 millió köbméterre becsülik. Ezen óriási tömeg tehát hajókázának, mozdonyok, öntődéek és kohók fűtésére jó darab időre elegendő lenne.

Valamint a kőszén anyaga növényekből áll, úgy azt kell hinnünk, hogy a petroleum csakis zsíros állati testek destillációjából ered, mely esetben a petroleum-készlet lassankénti elfogyása bizton várható.

Bármiképpen álljon is a dolog, annyi bizonyos, hogy jelenleg a tőkét, a természet rengeteg tőkéit, nem pedig kamatait fogyasztjuk.

Anglia már tisztában van számításával, a mennyiben tudják, hogy az egyesült három királyság kőszén-készlete *100 millió* tonnát tesz ki; miután pedig ebből évenként — egyforma termelés mellett 170 millió tonnát kiséznek, a készlet 600 év múlva, fokozódott fogyasztás mellett pedig *200 év* múlva végképen elfogy.

Európában Magyarország és Oroszország legnagyobb kőszénkészlettel rendelkeznek, az Éjszak-Amerikai Egyesült Államok pedig, Hall szerint, az egész világ kőszén-szükségletét 11,000 esztendeig fedezhetnék. Bizonyos továbbá, hogy Braziliában, Szibériában és a La Plata államokban is fognak idővel kőszénre akadni, a mint ez mostanában *Kínában, Japánban és Ausztráliában* meg is történt.

Mindezekből kitűnik, hogy egy közel várható általános kőszén-válságtól nem kell tartani. De mivé törpül 11 ezer esztendő azon időköz mérve, mely a föld fejlődése óta lefolyt, és ezentúl előttünk fekszik?

Miután pedig a kőszén-kérdés nemcsak általános érdekű, hanem bevárható idő múlva a helyi viszonyokra nagy befolyást gyakorolhat, a mint ezt Angliában most is látjuk, nem tartjuk feleslegesnek azon módról gondoskodni, mely az ó-világot fenyegető veszélyt eltávolítsa, mi csakis, a gazdasági súlypontnak Amerikába való áthelyezése által lenne elérhető.

Nem képelet vagy üres számbát, hanem bevégett tény az, hogy egy hamburgi angol főkon-zul kormányának azt jelentette, hogy a porosz kormány a westfáliai kőszén szállítást az Éjszaki-tenger kikötőibe jelentékenyen előmozdítja, elannyira, hogy az angol kőszén a terme-

lési költségek folytonos emelkedése miatt a versenyt ki nem bírhatja s így az angol kőszén a német piacról tökéletesen ki lesz zárva. A termelési költségek pedig azért emelkednek, mivel sok kőszénbányában már csak nehéz munkával jutnak a drága áruhoz.

Mi azonban, szem előtt tartva a tudomány folytonos haladását, ismerve továbbá azon eredménytelen szorgalmat, melyet a vegyész, villamosság és légnyomás terén a föld minden tudó-sai kifejtettek, bizton hiszszük, hogy a természet csak azért szabta ki bizonyos időre felhalmozott kincseinek felhasználását, hogy az isteni szikrá-val bíró ember titkaiba benyomulva, magán segíthessen.

Az idő halad, a készletek naponta fogynak, de az emberi ész világossága folyton nagyobb tért foglal el.

VÁZLATOK

A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

II.

A királyi árvak.

Előzzük itt meg most kissé az eseményeket, hogy a forradalom boldogultan vértanújának végzetét végig kísérjük. Sorsának kegyetlen rejtélyét, mely üldözte még a siron túl is, s megbolygatta hamvait, hogy tovább is kegyetlen eszközül szolgáltsa ki a politikai viszálynak, az emberi önzés számításainak.

A temetést követő első éjjel *Valentin* sirás, talán kegyeletétől, talán önző kilátástól indítva, mikor a temető minden világa kialudt, fogta ásóját s felkereste a királyi sarj nyugvó-helyét, melyet előre megjegyzett volt már magának. A koporsóra húzott kereszt segélyével könnyen felfedezte a Bourbonok iradékanak hamvait, hogy jobban megbizonyosodjék, földtarta a koporsó födelét is s abban megpillantotta a gyermek szétfűrészelt koponyáját. Vállára vette a koporsót, s miután a gödröt elhantolta, egy titkon ásott új sírba helyezte el, melyet gondosan megjegyzett magának, hogy később, ha keresni fogják a gyermek porait, biztos felvilágosítást tudjon adni. A titokba csak egy barátját s feleségét avatta be, kinek halála előtt kevéssel sem mulasztotta el lelke kőtni, hogy: „Jön idő, a mikor még jó dolgod lesz. Ha keresni fogják a dauphin hamvait, gazdagon fognak megjutalmazni érte.”

1816 elején az időközben XVIII. Lajos néven trónra lépett provençei gróf csakugyan rendeletet adott *Decret* gróf rendőrfőnöknek, hogy indítson nyomozásokat XVII. Lajos maradványainak fölfedezésére és a saint-denis-i sírbóltha való ünnepélyes átszállítása végett.

Valentin álma azon a ponton állott, hogy teljesüljön.

Ekkor előáll egy *Charpentier* nevű egyén, a Luxembourg kertésze, s a következő szenzáció leplelést közli a párisi rendőrfőnökkel:

Öt nappal a dauphin halála után, 1795 junius 13-án felszólított kapott, hogy este 10 órakor jelenjék meg a luxembourgi forradalmi bizottság előtt két, ásóval és kapával felszerelt munkással együtt. Engedelmeskedvén a parancsra, őt és embereit kocsin a elamarti temetőbe viték, a hol meghagyták nekik, hogy 3 láb széles, 6 láb hosszú és mély gödröt ássanak. Bevégezvén a munkát, Charpentier egy kocsi robogását hallotta, a mint a temetőbe behajtott s abból három forradalmi bizottsági tagot látott kiszállni derekukon a háromszíni övvel.

Ugyanekkor a kocsiiban állítólag egy 8—10 hüvelyk széles s ötödfél láb hosszú koporsót pillantott meg, melyet a bizottság tagjai a kocsi segítségével leemelve, a temető bejárata előtt tettek le. Ezután Charpentier t s társait kiperancsolták a temetőből, s míg ők a kapunál várakoztak, a bizottsági tagok maguk leeresztették a titokteljes koporsót a sírgödörbe s azt elföldelték. Végül újra beszólították a munkásokat, megparancsolva, hogy minden erejükkel tapossák le a földet, hogy ily módon a történet minden nyomát eltüntessék.

Semmi sem derítette volna fel soha Charpentier előtt a homályos rejtélyt, ha távoztával nem hallotta volna, a mint a jelenlevők egyike fölkiáltott:

— A kis Capetnak nagyon hosszú utat kell tenni, a míg szülőit feltalálja.

Eddig *Charpentier* vallomása, a mely annyi valószínűtlenséget és ellenmondást rejt magában, melyeknek részleteire itt nem lehet feladatunk kiterjeszkedni, hogy a koholmány belyegét nem nehéz reá sütni. Nem alaptalan Chantelaune ama föltevése, hogy Charpentier csak eszköz volt egy ultra-royalista oppozíció kezében, melynek politikai érdeke magával hozta, hogy XVIII. Lajossal szemben fentartsa a dauphin megmenekülésének lehetőségét, s e célból mindent elkövetett, hogy a nyomozás eredményét megfússza.

Az az egy bizonyos, hogy ha e dedenziózus ferdtések XVIII. Lajos félrevezetésére és visszariasztására voltak számítva, elérték céljukat. A király a siker minden kilátása híján visszavonta az unokaöccse tetemei feltalálására elrendelt nyomozások iránti parancsát s meglegegett azzal, hogy ünnepélyes istentiszteletet rendeljen el emlékeztetére a saint-denis-i templomban. Ezzel a saint-marguerite-i temető misztériuma tovább is homályba fedve maradt. A fátum mintha mindvégig üldözni látszott volna a Bourbonokat a Temple árvaia elporladt tetemeinek feltalálására irányzott kutat-saikkban. Emleltünk fel még egy esetet, melyet *Pelletan*, a gyermek boncolásával megbízott orvos beszélt el *Echardnak*, XVII. Lajos egyik legalaposabb életírójának.

„Mialatt a boncolással voltam elfoglalva, — így szól Pelletan tudósítása, — társaim, a polgári biztos és a toronyőrök egyike, kik jelen voltak a boncolásnál, eltávoztak az asztal mellől, s az ablakmelyedésbe vonultak, hogy értekezzenek egymással. Ekkor fogamzott meg az a terv bennem, hogy birtokomba keritem a gyermek szívét. Belecsomagoltam egy darab rongyba és zsebembe csuszattam, a nélkül, hogy észrevették volna. Nem tartottam attól, hogy a Temple-ből kimenet megmotozzanak.

„Haza érve a szívem borszesszel telt pohárba tettem, s könyvszekrényem legmagasabb polc-zára helyeztem. Körülbelül tíz év telt el s ezalatt a borszesszel, melyet többször felújítottam, teljesen elpárolgott. Miután a szív megszáradt volt már, s minden gondozás nélkül meglehetett őrizni, íróasztalom fiókjába tettem több más anatómiai tárggyal együtt.”

De itt nem ért meg véget a becses ereklje viszontagsága. Volt Pelletannak egy *Tillos* nevű tanítványa, kit házába fogadott s elhalmozta bizalmával. Elég meggondolatlan volt ezt a titkát is felfedezni előtte.

Egy nap, midőn kinyitotta fiókját, észrevette, hogy a szív nincs helyén. Gyanúja rögtön Tillosra irányult, kinek egyedül volt szabad belépése dolgozó-szobájába. Ez kevéssel azelőtt hagyta el a házat, hogy megházasodjék, de Pelletan ezután is rendszeren meglátogatta. Pelletan azonban nem merte követelni tőle a drága erekljét, tudván, hogy úgy sem fogja bevallani a lopást, s attól tartott, nehogy megemissimise. Várt tehát a Bourbonok visszatéréséig. Egyszer csak Tillos tudósorvadásba esett s hosszú szenvedés után meghalt, özvegyének atyja ekkor felkereste Pelletant, fölfedezte előtte vejének halálát ágyán tett bűnbánó vallomását, hogy ő lopta el XVII. Lajos szívét, s kijelentette, hogy leánya kész azt visszaadni. Pelletan örömmel futott tanítványa özvegyéhez, ki haladéktalanul kézbesítette neki az erszénybe foglalt szívet, melyet Pelletan magának ismert fel.

XVIII. Lajos hajlandó lett volna megszerezni unokaöccse e egyetlen fennmaradt erekljét, de épen, mikor erre került a sor, az irigység kétségbevonata az ereklje hitelségét. Elcses szó-haraz fejelett ki Pelletan és támadói közt, melynek végeztével Pelletan bántódára tért magába, s családja keserű érzetében a szívet hármas kristály vázába helyezte, s elrendelte, hogy vele együtt temessék el. Miért, miért nem — az a kívánsága sem teljesedett be, s a szív valószínűleg ma is Pelletan örököse birtokában van.

A kis dauphin halála híre kezdte a figyelmet a fogoly családból még egyedül életben maradt herezegő sorsa felé fordítani. A közvélemény bizonyos lelkiifurdalást kezdett érezni az oly soká sanyargatott árva testvérpár szerencsétlen vége fölött s a kérelmezések egymást érték szabadon bocsátása ügyében. Most már a kitombolt vihar után a hangulat a köztársasági körök-

ben is nyugodtabb lett, s XVI. Lajos leánya ügyében tárgyalások indultak meg Ausztriával, melyek oly eredményre vezettek, hogy a konvent egy utolsó rendelete meghagyta a fogoly király-leány átengedését Ausztriának, cserében franczia hadifoglyokért, azok közt a magyar huszárok által elfogott Drouet-ért.

Nem mindennapi véletlen, hogy annak az embernek, ki árulásával évek előtt XVI. Lajos egész családját boldogtalan sorsát okozta, most a család egyetlen életben maradt leszármazója életével életét menti meg.

A hercegnő fogsága különben már ez időben jótékony változásokon ment keresztül. Társalkodónő adtak mellé *Bocquer de Chanterene* asszony személyében, ki önként vállalkozott e tisztre. Ő neki jutott az a fájdalmas feladat is, hogy a királyi hölgynek tudomására hozza, hogy senkije sincs többé. A szegény leánya mely szomorúsággal kiáltott fel: »Hogyan! anyám! nagyném! fivérem!« — aztán sirva tette hozzá: »Mindennek vége há!«

A konventet felváltó direktorium csak azt kötötte ki, hogy az elutasítás hirtelen történjék, inkognitó. Míndamellet szegyenelve egy főhercegnő leányát abban a ruhában bocsátani el, melyet maga foldozott-toldozott össze nem egyszer bőrtőne egy hangú magányában, tisztességes kelengyét készítettett számára s engedélyt kapott, hogy *Gonint*, fivére utolsó napjai hú osztályosát is vihesse Bécsbe.

December 27-ike, éjfél fel tizenkét óra volt, a midőn Benizich belügyminiszter érte jött. Kocsiját némi távolságban hátrahagyta. Karját nyújtotta a fogolynak, hogy a sötét, elhagyott utcákon végig vezesse. Mikor a Temple kapujához értek, egy pillanatra megállott: »Meg vagyok hatva gondoskodásról, uram, de hogyan lépjem át e kaput a nélkül, hogy azokra ne gondoljak, kik velem együtt léptek be azon! Ma három éve, négy hónapja és öt napja, hogy a kapuk bezáródtak mögöttem és családom mögött. Egyedül lépek ki rajtuk a mindannyi közt legboldogtalabbak!»

Az utazás mindenakadály nélkül ment végbe. Itt-ott felismerték és elhalmozták az érdeklődés és rokonszenv jeleivel. »Chamonthan, — írja később mint angoulêmei hercegnő, — a fogadó tele volt emberekkel, kik engem ohajtottak látni, de jó szándékkal. A esendőrség és hatóság közbelépett, de semmi rendezavarás nem történt; a tömeg ezernyi áldása közt léptem a kocsiba.»

Mária Terézia Hünigennél lépte át a franczia határt, még a következő napot is ott töltötte, de a toladók kíváncsiak tekintete elől lefüggönyözött ablakok mögött. A határ tulsó felén, mint Ausztria biztos, Gavre herceg várta. E pillanathon mély elfogódás lepte meg, a mint visszatérintve még egyszer megpillantotta Franciaországot. Szemei könyvekkel teltek meg. »Ez volt hazám, — susogta, — s itt nyugosznak hamvai azoknak, a kiket legjobban szerettem.» Este hét óra volt; karcsosny ünnep. »Béke és jóakarát az emberek között.« Béke? Nem; az ünnepi harangok szelíd kongásába mennyi halálhőrgés vegyült a fátýollal borított jövőből, vad diadalkiáltás és harci mének patáinak dobogása!

Még aznap Bazelben halt meg s következő napon augusztus 10-dike óta először lépett templomba, Lauffenburgban, XVI. Lajos leánya, hogy idegen földön hallgassa meg a szülői emlékére rendezett gyászmisét.

CARMEN SYLVA.

Erzsébet román királynének nem rég mutatuk be két képét, melyek egyike könyvtár-szobájában, másik a festő állvány mellett tünteti föl. Az ábrándos, költői kedélyű királynének jellemrajzát érdekesen egészíti mai képünk, mely őt ismét a művészetek egész más ágának egyik eszköze, egy hangszer, és pedig a hárfa mellett mutatja román nemzeti viseletben, melyet bizonyosan önmaga választott, mint szintén azt a helyzetet is, a melyet a fényképező gép elé ülve elfoglalt.

Most, midőn az általunk is tüzetesen ismertett Vacarescu-ügy, a királynének ennek folytán bekövetkezett utazása, Velenczében tartózkodása alatt támadt idegbetegsége s királyi férjének látogatása ismét oly sürű emlegetés tárgyává teszik nevét: érdekesnek tartottuk e mindenesetre jellemző képet is bemutatni róla.

CARMEN SYLVA. (ERZSÉBET ROMÁN KIRÁLYNÉ.)

EGYELEGE.

* Vasuti kocsik fatörzsből. A chicagói világkiállításán többek közt egy óriási kaliforniai fából készült vasutvonalat is bemutatnak, hogy a fa nagysága tisztán látható legyen. A fatörzs 90 láb hosszú s 20 láb átmérőjű. E törzsből 4 vasuti kocsit csináltak, melyeknek kivált belseje a híres Pullman-féle kocsikhoz hasonlít, külsején azonban még megvan az eredeti fakéreg s így természetesen félkör alakú s vasbordával van megerősítve. A kocsikban benszülöttek fognak lakni a kiállítás tartama alatt.

* A betűk függőleges alakú írását ajánlja az osztrák közegészségügyi tanács az eddigi dűlt írás helyett, mivel ez a testet és nyakat természetellenes tartásra szoktatta.

* Loyola Ignác születésének 400 százados évfordulóját különös fényes ünnepelték meg a jezsuita szerzet alapítójának szülőhelyén, Aspetia város közelében, a baszkok földjén. Az egyházi szertartásokon kívül bivatadás s tánc is fordult elő. Loyola szülőhelyéből egy régi várból, ma már csak az a torony van meg, a mely születésének helye volt s ezt is kápolnává alakították át s mellé nagy jezsuita kolostort építettek egy Loyola nevéről nevezett tanintézet. Az évforduló jan. 31-én volt s az ünnep kiterjedt.

jedt Aspetia városára is, melynek templomában keresztelték meg a későbbi jezsuita szentet.

* Nagyszerű vasuti vonatot készített a híres Pullman-cég az Egyesült-Államok Pacífic-vasutján utazó gazdag emberek számára. A vonaton vannak nappali és alvó kocsik, messzelátó kocsik, ebédlő, dohányzó és fürdőhelyiségek. Minden alvó kocsiban 12 külön kabin van hordozható villamos lámpákkal s mindenütt egy-egy fürdőszoba. Az ebédlőteremben 10 asztal van 40 vendég számára s mellette a konyha, melyben négy szakács dolgozhatik. Az üveg falazatú messzelátó kocsik kényelmes ülő s heverő padokkal van telve, ugyanitt van zongora, könyvtár és íróasztal s a kocsik végén egészen nyílt hely van, honnan 20 ember nézheti egyszerre a kilátást. Külön gyors iroda is van a vonaton, hol a gyorsíró az utasok kívánságára leveleket írt s azokat írógépen lemásolja.

* Kanadában a jelen népszámlálás 4,823,164 lelket talált. Ez az eredmény leверegő hatott a ben-szülöttekre, mivel a szaporodás lassabb, mint a múlt évtizedekben volt, melyek alapján most 5 milliónál többre számítottak.

* Híres rabló. Az olasz kormány szabadon bocsátotta közel hatvan évi fogház után az egykor rettegett Nocchia Domokos rablófőnököt. A ma 86 éves, megtört aggyastján egykor a jelenlegi pápának: XIII. Leonak tanulótlára volt a montefiasconei semináriumban kitűnő tanuló volt. Tizen-négy éves korában azonban megkezdte a polgármestert, ki őt valami csekély véttségért be akarta zárni; erre a büntetéstől félve rablókhoz szökött, kik az ügyes gyermeket néhány hét múlva kapitányukká választották. Tömeges rablást követek el ezután, egy alkalommal öt millió líra értékű postaszállítmányt raboltak el. Szép ifjává serdülve, a nők is nagyon kedvelték, s állítólag számos arisztokrata nővel volt viszonya, egyet, magas rangú katonatisztnak öltöztetve, Florenzben is meglátogatott. Veszedelemét is ez a vonzalma okozta, egy szép parasztnő által csalták törbe. Halálra ítélték, de ítéletét Orsini herceg közbenjárására életösszignan tartó fogházra változtatták, s később is, midőn börtönében a káplánt s majd az orvost meggyilkolta, akadtak pártfogói, állítólag a magasrangú nők körében. Most, midőn végre kiszabadult s rokonait nem találta, kénytelen volt állam-költségen a római szegények házában meghuzódni.

* A levélbélyeg-muzeum Bécsben megnyílt. Százazernél több bélyeg van itt három nagy teremben. A legnagyobb ritkaságok közé tartoznak azok a bélyegek, melyeket a leghajó s galambpostáknál használtak a nagy német-francia háború idején.

* A francia faj szaporítlan-ságával együtt feltűnőn apadt testi erejében is. A katonamértéket folyvást kisebbre szabják; most már alig nagyobb 5 lábnál.

* A Bismarck-muzeumot Schönhauseben nemrég nyitotta meg Bismarck Herbert gróf. Nyolcz teremben vannak az okiratok s más emléktárgyak, melyek mind Bismarckra vonatkoznak.

* Carnot francia elnököl sajátos képet csinált egy türelmes francia. Apró, csak nagyító üveggel olvasható betűkből írta életrajzát s a leírás Carnot fejét egész híven tükrözteti vissza. Az arczkép nyaka, nyakkendője és ingje szintén tisztán betűkből áll, melyek Carnot egyes szónokatait tartalmazák s a rajta levő becsületrend szalagján az a beszéd olvasható, midőn elnökké választották. Végül a Carnot fején levő borostyánkőszorun Carnot atyjának és nagyatyjának életrajza van megírva.

* Kilencz nyelvű folyóirat jelenik meg közelebb-ről »Globus« cím alatt. Irodalmi, művészeti, tudományos, kereskedelmi és politikai közlemények lesznek benne képekkel s hangjegyekkel s félhavonként jelenik meg egy füzet. A czikkeket francia, spanyol, olasz, portugál, német, angol, holland, svéd és orosz nyelven közöltetnek.

* A villamoságnak oly alkalmazását fedezte fel egy Sheerer nevű francia, ki a villamos-lámpák sodronyait úgy alkalmazta, hogy a világosság felé repülő legyek, szunyogok s pillék rögtön szörnyet halnak.

MEYERBEER JAKAB.

1791—1861

E hó 5-én mult száz esztendeje, hogy Meyerbeer Jakab, a dalművek egyik nagy mestere, ki szerzeményeivel évtizedeken át uralkodott a színpadok fölött, a világra jött. Atyja jómódú bankár volt Berlinben s Beer nevet viselt. Volt azonban egy Meyer nevű barátja, ki a kis Jakab korán nyilatkozó művészi hajlandóságai iránt oly érdeklődéssel viseltetett, hogy rá hagyta egész vagyonát, csak azt követni ki, hogy csatlója a magáé mellé az ő nevét. Így keletkezett a Meyerbeer név, mely hírével utóbb betöltte a művelt világot.

Meyerbeer tehát igen gazdag ember volt, a zeneiskola mellett nem volt kénytelen, mint annyi más, a nyomor iskoláján is keresztül tönie magát s noha nagy tehetsége vagyon nélkül is biztosan zöldágra juttatja vala, mind a mellett gazdagsága kétségtelenül nem csekély tényező abban, hogy elérje életének célját s ünnepeltté tegye a nevét.

Meyerbeer fejlőd ifjú korában, mint előadó művész tűnt föl. Kifűnően játszott zongorán, úgy, hogy kortársai az előadás művészet terén a nagy hírű Hummel mellé helyezték. Utóbb azonban, kivált miután a zene-elmélet híres tanárának Vogler apátnak darmstadti iskoláját is elvégezte, kizárólag a zeneszerzésnek szentelte magát. Darmstadti tanulótársával, Weberrel együtt kezdetben a zeneszerzés terén komoly stíli irányban indult s első nagyobb szerzeményei: »Isten és természet« című cantatája, valamint »Jephtha leánya« és »A két kalifa« című dalművei minden hatásadásas-zatot kerülő, művészi, komoly törekvése mutató alkotások. De midőn velők várt elismerésre még a zenész körökben sem talált, a nagy közönség pedig hidegen maradt: elragadtatta magát Rossini ragyogó sikereitől s egészen az ő nyomán kezdett haladni. Behizelgő módon, érzékiesiklandólag, azoknak az olasz operáknak a modorában igyekezett írni, melyek azon kornak az izlése fölött uralkodtak. Olaszországba ment, hogy ott a helyszínen tegye ki alkotó szellemét az olasz szellem hatásának s egész sereg, új olasz izlésű operát írt, melynek: »Romilda és Costanza«, »Semiramis«, »Emma di Rosburgo«, »Margherita d'Anjou«, »Esule di Granada«, »Il Croceto in Egitto«; de az olaszok tetszését nem nyerték meg e darabok, mikor »Emmá«-t, »Margheritá«-t s a »Keresztet« Berlinben is előadta, mind a három alaposan megbukott.

Rossinit tehát nem érthette el olasz stíli szerzeményeivel, a német zene terén pedig egészen utját látszott vágni sikerének Weber »Bűvös vadásza«. Meyerbeer azonban nem esett kétségbe, hanem Párisba ment, azzal az elhatározással, hogy egészen új irányban fog megindulni. Fölkereste a finom vigjátékok nagy mestert, Scribe-t attól kért egy megírandó dalműhöz szöveget. Ez meg is írta »Ördög Róbert« mesteri szöveget, melyhez ő csakhamar megírta a zenét. De sokáig kellett várnia, fáradsa, a míg kivihette, hogy Vernon, a párisi nagy opera igazgatója színe hozza. Az igazgató fázott a darabtól, nem bízott sikerében. Végre 1832 november 21-én a mű színe került elő — csodálatos sikere lett. A lobbanékony, izlésük és ünneplésük tárgyait könnyen változtató francziák, kik még az imént rajongtak Rossini »Sevillai borbély«-ért és Tell Vilmos«-ért s egekig magasztalták Auber »Kőmíves és lakatos«, »Portici néma« és »Fra Diavolo« dalműveit, — egészen elfeledkezni látszottak eddigi kedvenceikről Meyerbeer »Ördög Róbert«-je mellett s egyre csak ezt kívánták hallani. Elő is adták annyiszor, hogy e mű előadása a nagy operának két millió frankot jövedelmezett s egészen kiránta az intézetet pénzzavarából.

Meyerbeer zeneszerzői hírneve ezzel meg lőn alapítva, műve hódító hadjáratot tett Európa színpadain. »Ördög Róbert«-jével s drámai lendület tekintetében ezt messze túlszárnyaló »Hugonották«-val Meyerbeer megalkotója lett az úgy nevezett francia nagy dalműnek, melyben az azonkori bírálat szerint izlés és izléstelenség, igazság és képzelődés, előkelőség és alantasság,

a szép és a rút, a nemes és az alacsony elem egyesül a kíváncsi hatás elérésére. Meyerbeer az ő új modorában megtalálta az eszközt, hogy lelkes s hálás közönséget teremtsen magának. Senki ő előtte a zeneileg kifejezhető eszmét, az ügyes hangfestést, a jelenetek csattanósságát és színpadi pompát nem használta ki annyira, mint ő. S a »Prófétá«-ban még fölülmulta önmagát. A zeneileg nagybecsű sok elem mellett itt is sok a lármás, de üres hangszerezés hatás és külsőség, mint tüzijáték, koresolyázás, stb. De az eredmény megmutatta, hogy a nagy tömegekre éppen ezeknek van a legnagyobb varázsa s az örök becsű részek mellett ezek azok, melyek állandóan vagy legalább hosszú ideig műsoron tartják a darabokat. S nem kell hinni, hogy Meyerbeer e dalművei csak az értetlen tömegnél találkoztak ily tetszéssel; kiterjedt ez a hatás a legmagasabb körökre is. IV. Frigyes Vilmos porosz király a zeneköltőt, még mielőtt »Prófétá«-ját előadták volna, porosz királyi főzeneigazgató címével ruházta föl s hullott mellére a rendjel mindenfelől, mint a záporosz. Az őt ért kitüntetések özönéből érdemes megemlíteni, hogy a jénai egyetem a művészet tiszteltbeli tudorának nevezte ki.

Egyik legkedveltebb műve az »Éjszak csillaga«. Ennek érdekes története van. Meyerbeer, hogy a porosz királytól nyert címét meghálálja, a berlini operaház újra megnyitására alkalmasra zenét írt egy »Tábor Sziléziában« című darabhoz. A külföldi színpadok számára ebből lett a »Vielka« című opera, melynek legszebb részét Meyerbeer aztán az »Éjszak csillaga«-ban használta föl. Berlin számára ezenkívül is írt ő egy dalművet, de csak azért, hogy hatásos zenéjével könnyebben juttassa előadásra testvéröccsének, Meyerbeer Mihálynak a szövegét, mely »Struensee« történetét tartalmazta tragédiának földolgozva.

Meyerbeernek még életében, 1859-ben került

színe a »Ploermeli búcsú« című dalműve; de utolsó műve, az »Afrikai nő«, melynek színrehozatalára nem bírta magát rászárni, már csak halála után, 1865-ben jelent meg a színpadon. Tudjuk, hogy e két műve is, noha zeneileg nem érnek föl korábbi nagy alkotásaival, maiglan is első rendű repertoír-darab, nemcsak mivel a nagy közönség által is könnyen érthető, fülbemászó melodikus zenéjük népszerűkké teszi, hanem azért is, mivel az előadó művészek számára rendkívül hálás részek vannak bennök. A mi nemzeti színpadunkon Meyerbeer dalművei közül »Ördög Róbert«, »Hugonották«, »Prófétá«, »Éjszak csillaga«, »Ploermeli búcsú« és »Afrikai nő« állandóan helyet foglalt a műsoron s a dalműszínháznak ma is vonzóbb estéi közé tartoznak azok, melyeken Meyerbeer-darabok adatnak elő.

Helyén való tehát, hogy a magyar közönség, mely szintén annyi élvezetes órát köszönhet a most száz éve született s 1864-ben Párisban elhunyt zeneszerző szellemének, születésének év-század fordulóján szintén meggyűjtse a kegyelet fáklyáját emlékeztetének.

A KÉTFÉLE LŐFEGYVER.

— Katonai munkatársunktól. —

Mialatt a világbeke kedvéért sok százezer katonai éjjel-nappal talpon áll, a kulisszák mögött oly furcsa dolgok történnek, melyekről néha csak futólag vagy épenességgel semmit sem halunk.

A mint tudjuk, az ismétlődő puská mostanában minden másféle löfegyvert a térről teljesen leszorított. Az európai nagyhatalmaságok Oroszországtól kezdve, mely annak idején egy millió gyalogossal fog a harczerre vonulni, a kis Montenegroig, melynek egész hadserege harmincz

MEYERBEER JAKAB.

zászlóaljából áll, különféle szerkezetű és kaliberű ismétlőkkel látták el csapatjaikat, a miért az ember azt hinné — írja a londoni «Quarterly Review», — hogy ezentúl a fegyverek egyetlensége folytán felmerülő ellentétek megszűntek, holott a részben egyszerű meglepetéseknek nézhetünk elébe. Ugyanis legelőször Ausztria-Magyarország nagyra volt Mannlicher-féle 8 mm-es ismétlővel, míg csak Amerikából azon hír nem jött, hogy *Colt és Rayall* Philadelphiában készült ismétlői az osztrák fegyvereket teljesen felülmúlják. Ezen ismétlőkkel a töltenyek nemcsak gyorsan kirepülnek, hanem magát a fegyvert, hatalmas szuronyával, támadásra is lehet használni, mire a filigrán művi Mannlicherok egyáltalán nem valók.

Ez utóbbi körülmény figyelmen kívül hagyása sok gondot okozott már az osztrák vezérkarnak, a nélkül, hogy a bajon segíteni lehetett volna, mert a Mannlicher-ismétlő a tekintetben át nem alakítható. Már pedig, a mint tudjuk, az osztrák gyalogság mindenkor a legfőbb súlyt szuronytámadásaira fektette, míg az úgynevezett előlövészetet ott nem igen kultiválták. Legújában, vagis inkább *legelőször*, a Chiliben lefolyt polgárháború néhány csatájában szerepelt még csak valósággal az ismétlő puská a füstnélküli löporral.

Az ott előfordult mozzanatok halomra döntötték valamennyi európai hadgyakorlatok doktrínáit és elveit. A következtetés azt mutatta, hogy:

1-ór az ismétlő fegyver lökéssége nem képez döntő momentumot a csata lefolyásában os, hogy:

2-ór a füstnélküli puskapor használata oly hatást gyakorol az emberek idegeire, mely a szuronytámadást a legrövidebb idő múlva kívánatossá teszi.

Már most Francia- és Németország, Ausztria és Olaszország csakis könnyű, rendkívül töredékes ismétlőkkel lévő ellátva, kénytelenek lesznek a hiány mellőzésére sok száz milliót kiadni, vagy pedig azon esetőséget bevárni: hogy egyik vagy a másik sereg a tekintetben felülkerüldje, a helyzet urává legyen. Miután ily esetőségeknek magát senki sem akarja kiténni, az új fegyver beszerzését nem lehet elkerülni.

Franciaország a *Lebel-féle* puskákra erős, hosszú szuronyokat ad, — írják a német katonai lapok, — holott ez nem áll, mert ott a gyalogsági fegyver teljes átalakulása megy keresztül. Hasonlóképpen cselekszik Oroszország, és alig csalódunk, midőn azt állítjuk, hogy Berlinben sem fognak a dolgok új rendjével késni.

A dicőség nem a tudományt, hanem kizárólag a gyakorlatot illeti, mely a felfedéseket és számításokat meghazudtolta. Balmaceda elnök seregét nem az ismétlőpuskák végtelen gyors tüze, hanem a kongresszisták heves szuronytámadásai tették tönkre, miből azt kell következtetni, hogy végre nem a fegyver, hanem a harcos bátorsága, szívóssága és képzettsége döntik el a csaták sorsát. A füstnélküli puskapor az ember állati ösztönét, melylyel ellenfelét szemtől szembe látni akarja, elannyira fokozta, — írja Gontant ezredes, ki a chili-i rövid hadjáratban részt vett, — hogy egyes zászlóaljak az első sortú után, minden vezényszó nélkül rohamra indultak. A füstnélküli löpor feltalálójá bátran elmondhatja magáról, hogy a világtörténelem befolyására döntő hatást gyakorolt.

Valószínűnek, sőt majdnem bizonyosnak tartjuk, hogy a most fellelített körülmények a világéke fenntartását még néhány évre lehetővé teendik.

A BUDAPESTI ÉLETRŐL.

Irta Jókai Mór.

Ugyanazokban a gyors változásokban, a melyek a fővárost magát átalakították, idomult át a várossal együtt a budapesti élet is.

Elmúlt a hajdani jurátus világ hírhedtét kávéházaival, a «Zrínyi»-vel és «Két pisztoly»-lyal együtt, a mokány táblabíró-alakok, rendkívülségeikről nevezetes főurak, kik közül egy Sándor Móricz gróf alakját egész lovas-legendák emeli ki; — aztán a haladással ellenséges lábón álló öreg nyárszolgárok, meg azoknak az ivadéka: a széhes polgárhád, mely Urnapján temp-

* Az Osztrák-Magyar Monarchia irásában és képeiben legújabb füzetekből.

lomi zászlókkal, puskával, csákósan, egyenruhában járta be a fő utcákat saját zenekarával, mely a pesti polgárinulót harsogtatta. Maga az induló is el van már felejtve, pedig egyike volt a legszebb harczi daloknak. A mai fővárosi képviselőtestület négy száz és egyhét tagjában senki sem találja föl az ötven évvel ezelőtti típusokat.

Az új találmányok és intézmények korában egész, hajdan híres, néposztályok elmúltak. A hajósok, ezüst gombos mentéikben, kik az Alföldről szállították föl a gabonát lövontatta hajókra; a gyors parasztok, kik négylovas szekerekkel tartották fönn Budapest és Bécs között a közlekedést; a gazdag görögök, kik a belkereskedést tartották kezeikben; a révszek, kik télvíz idején a két város közötti átjárást lehetővé tették mulatsághoz hasonló «Iulaj machen» jégportjukkal, nyáron pedig az átjárást könnyítették meg a sietőknek; a «Donauwasser»-es emberek, kik a lakosságot hangos kiabálással figyelmeztették a friss dunai moslék beszerzésére; azután az ürmös borokról és gorbomásgukról híres kocsmárosok, — mind, mind eltűntek.

A gorbomáság különben virtus számba ment hajdan, s a pálmáért több néposztályt versenyzett. Ha a művelt körökben valakit figyelmeztetni akartak a nyers modorára, azt mondták neki, hogy «te vagy a harmadik!» Tudniillik, hogy az elismert leggorbomább embernek volt följegyezve a 37-es fiakkor; — utána következett másodiknak a színház pénztárnoka; — negyedik volt a Sauwirth; — a közbenső harmadik hely fönn volt tartva a jó barátunk. Ez is elmúlt már. Fiakkor, pénztárnok, kocsmáros mind udvarias már; csak a jó barát gorbomáskodik még.

Volt azonban még egy superlativus is, mikor két veszekedő ember azzal tetőzte be a verbalinjúriát, hogy «Du Jurat!»

Maguk a híres pesti vásárok is elhalványultak már, melyek még harmincz évvel ezelőtt is festői életképet alkottak a fővárosban. A város legnépesebb tágas utcái két oldalt végig voltak építve vásári bódékkal, melyeknek eszterhéja alatt a bel- és külföld kalmárai kínálták a portékáikat, kiki a saját nemzeti viseletében. Ma már minden nap vásár van, s a világ minden árucikke pompás kirakattú boltokban kínálkozik; utcái bódék nincsenek többé.

S nem sok idő fog bele telni, hogy Budapest elveszíti egyik legfestőibb sajátosságát: a dunaparti gyümölcs- és baromfivásárt is, mihelyt az új közárucarnokok életbe lépnek.

Az új intézmények átalakították nemcsak a néposztályokat, hanem azoknak a szokásait és jellegét is; a «dame de Halle» egészen más lesz, mint a vitorlavászon ernyő alatt forró nyárból csikorgó hidegben egyaránt viruló orcájú, mintatemetű kofa-asszonyok sokasága voltak!

Azt is meg kell említenünk, hogy még a század két első tizedében Budapest lakossága nagy részben német volt; Buda egy részében pedig rácz is. A magyarságot csak néhány iparos s a megyei birtokosok és tisztviselők tették, meg a dicsterialis hivatalnokok; ezek mellett a nemes ifjúság, a királyi táblai jegyzők magyar ruhában s karddal az oldalukon. Csak a harminczas években kezdődött meg a magyarság élénkebb életjeladása. Az 1838-iki áríz halomra dönté a régi Pest legnagyobb részét. Az újjáépítésben azután már nagy része volt a nemzeti szellemnek, s ennek hatása alatt kezdett Pest is (Buda még nem) magyar jellegű öltöni. Az 1848-iki politikai gyors átalakulás aztán egyszerre átírdította az egész város szellemét, nemzetiségét. Mindenki magyarnak vallotta magát; egész Budapestnek minden osztálya versenyzett egymással buzgóságban, áldozatkészségben a nemzeti ügy iránt. S ezt az általános hangulatot a bekövetkezett korszak sem tudta megváltoztatni. Az ötvenes években eszközölt néposztályozás szerint Pestnek 106 ezer lakosa közül 32 ezer volt magyar, 34 ezer német; Budának 50 ezer lakosából 28 ezer német, 7500 magyar, a többi más faj; de a 17 ezer mózeshitű lakoságnak legnagyobb részét is a némethez lehetett nyelv szerint osztályozni.

És mindezen nyomott arány mellett is 1860-ban Budapestről indult ki az egész országra a politikai nyilatkozatlat vehető magyar divat; ettől fogva néhány évig lehetett látni minden utcán, minden szalonban a népviseleteknek

minden vidékről eltanult összes sajátosságait: a fodros, rezgős főkötőket, a gyöngyös pártákat, a csipkés kötényeket, dudoros ingvállakat, fűzőt válldereket a hölgyeknél; az atillákat, budákat, mentéket, sarkantyús csizmákat a férfiaknál; a darutollas süveg, a czifra szür, a fűrtös guba bejutott a szalonokba is, s azokkal együtt a magyar szó is mind írva, mind mondva, mind énekelve. Ez idő alatt Budapest minden néposztályában valóságos keleties nemzeti jelleget mutatott. Ez négy-öt évig tartott; akkor elmúlt. Divatnak hosszú volt; nemzeti lelkesedésnek rövid! Most már a magyar fővárosban minden osztály olyan öltözetben jár, mint Európa más fővárosi népe. Nemzeti, népies ruhát csak ritkaságként láthatunk.

S a népmulatságok sem bírnak a hajdani erettségével. A Svábhegynek a leírásánál megkísérjük egy pünkösdi búcsúnak a bemutatását, melyben Budapest egész népélete befoglaltatott, s mely még tíz évvel ezelőtt is nagyban divatozott és valószínűleg ismét újra föl fog elevenedni, mihelyt a főváros átadja a közönségnek mulatozó helyül az államtól megvásárolt 1200 holdnyi területű gyönyörű budakesi erdőt.

Addig azonban a budapesti népkedélyre legélénkebb vonzó ereje továbbra is az eddigi látványosságoknak és rendezett mulatóhelyeknek lesz, melynek: a színházak, a kiállítások, a múzeumok, a Városliget és Városmajor, a Margitsziget, az állatkert, a czirkuszok, löversenyek, corsók. Sokakat elvon a klub-élet. Az előkelőbb osztályok kaszinói, klubjai, a munkások egyesületei, olvasó-körei, dalegyletei, tornázó és fűzőtársaságai mind megannyi központjai a népeletnek, melyek aztán időszakonként megint egy közös nagy gócpontban gyűlnek össze: a képviselő-választások alkalmával.

S végül koronáját képezi a Budapest fővárosi népeletnek az a fenséges ünnepély, a mely egy emberöltő alatt rendszerint csak egyszer fordul elő; de akkor aztán a magyar népeletnek minden pompáját és erejét egy napon, egy helyen összpontosítva mutatja be, a minőhöz hasonló Európának egy fővárosa sem mutathat föl: — a magyar király koronázásának ünnepélye.

A KIRÁLY GALGÓCZON.

A király meleg ünnepeltetéseknek volt tárgya e napokban magyar népe között.

Ő felsége, mint tudjuk, a schwarzenauai hadgyakorlatok befejeztével, e hó 9-én Magyarországba jött át, hogy jelen legyen az itt tartandó őszi nagy gyakorlatokon, melyeknek sorját a nyitramegyei gyakorlatok nyitották meg. Ő felsége szállását Galgóczon, a gróf Erdődyek ősi kastélyában rendezték be, természetesen hát, hogy Galgócz volt a gyakorlatok középpontja.

A mai számunkban bemutatott kép ezekben a galgóczi királylátó napokban készült, sikerülten mutatva be a díszbe öltözött régi város egy részletét. Természetesen az egész város ünnepi díszben volt. A vasúti pályaházban csinos kis pavillont állítottak fel és rendezték be királyi váróteremül. Innentől kezdve az út a városig szintén fel volt díszítve, karesú pózmakon lóbo-gók lengtek és lombfűzerek fonódtak át. A vasúttól a városig tűzoltók állottak sorfalat a rend fenntartására. A város elején egy nagy díszkapu állott. A házak mind feldíszítették, zászlók, szőnyegek és virágok tarkították a kis várost. A városban öt diadalkapu állt, különösen szép volt, mely a nagy piac közepén állt, s a melynek magas oszlopain egy-egy angyal lebegett. Felírása egyik oldalon: «Isten hozott!» a másikon: «Éljen a mi apostoli királyunk, első Ferencz József!» A várálja-utczában is állt két díszkapu s egy a kastély előtti hidon, a mely galylek csinosan volt ábrázolva. A főteret két óriási tribün állott. Az egész város igen tetszetős benyomást tett.

Képünk a főter egy részletét mutatja, rajta a fentebb említett diadalkapuvál. A házak lóbo-gókkal s virágokkal vannak díszítve; a plebánia tornya is lobogódíszolt öltött; a diadalkapu mellett a kápolna előtt látható a nagy tribün, és hátul a városháza, melyen a többi díszítések közt ő felségék arcképei voltak transparentben láthatók.

GALGÓCZ FŐTERE
A KIRÁLY LÁTOGATÁSAIKOR.

Erdélyi M. fényképe.

MILLIOMOSOK ADOMÁNYAI.

Pár évvel ezelőtt nagy feltűnést keltett hazánkban a nemes emberbarát Röck Szilárd végrendelete, ki kizárólag jótékony czélokra hagyta jelentékeny vagyonát. Ez az eset művelődéstörténelmünkben a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, mert habár gyakran történnék nálunk is jelentékeny jótékony adományok, azok rendszerint csak ezekre, legfeljebb egy-két százezer forintra terjednek. Más vagyonosabb nemzeteknél, különösen pedig az angoloknál s a földgömbnek jelenleg legvagyonosabb népénél, az amerikai Egyesült Államokban, épen nem ritkaság az sem, hogy dúsgazdag emberek milliómokat adjanak jótékony czélokra.

A legáltalánosabban ismert milliomos jöltevő eddig az amerikai eredetű londoni bankár, Peabody György, ki 1869-ben halt meg s nagy vagyonát részben életében, részben végrendeletében jótékony czélokra hagyta. Baltimore amerikai városban s Maryland államban másfél millió forint költséggel alapított népnevelő-intézeteket, 7 milliót hagyott az Egyesült Államok déli részén lakó négernek neveltetésére s 5 milliót szegények házára London városának. Alapítványokat tett minden irányban s nem alamizsnákat adott.

Az amerikai milliomosok között az első nagy alapító volt Girard István, ki különösen az 1811-iki háború alatt szerzett vagyonával, a század elején a leggazdagabb ember volt az Egyesült Államokban, s ki élete végén 4 millió forint költséggel Philadelphiában nagyszerű árvaházat létesített, s a többi vagyonát is e czéllra szánván, az árvaházban magának fenntartott egyszerű szobában, csaknem szegényesen élte át utolsó éveit, míg 81 korában 1831-ben meghalt.

Ujában a milliomosok már nem ily szegények az Egyesült Államokban. Astor Jánosnak, ki különösen földvásárlásokkal üzérkedett, oly nagy tőkéje volt, hogy évenként 6 milliót kapott kamatból s egy alkalommal egy barátjának egyszerre 250 millió dollárt azaz 500 millió forintnál nagyobb összeget kölcsönözött. Ez a férfi, ki szegény emberből lett dúsgazdag, fejedelmi bőkezűséggel osztotta adományait s alapítvá-

nyait, köztük a híres Astor-könyvtár, sok millió forint értékét képviselnek. Nem kisebb jöltevő volt Smith Péter, ugyanaz a barátja, kinek a 250 millió dollárt kölcsönözte. Ez is földel vásárlásból gazdagodott meg s jótékonyasága főképp oda irányult, hogy a szegényeknek földbirtokot adjon, a hol jövőjüket megalapíthassák. New-York államban minden özeveg nőnek s vénleányának 100—100 frtot adott ajándékkul; s a polgárháború után az abban megkárosult családok mindegyikének osztott ki 15—75 hold földet, összesen 300 családának. Nevezetes jöltevő volt még a mult tized leggazdagabb embere Vanderbildt Kornél, az úgynevezett vasutkirály is, ki legalább 30 milliót adott különféle alapítványokra életében s fia halála után egyszerre 200 millió forintot New-York városának.

Az angolok között sok ideig híres lesz Strutt Jedediah neve, ki nagy alapítványokat tett e század elején s többek között szülővárosának Derbynek nagyszerű parkot adományozott. Ismeretes emberbarát volt Barclay Róbert is (1830), ki nagyszerű munkáslakat tartott fenn. Ez az emberbarát, midőn Jamaikában nagy örökséget kapott, az ottani birtokain levő rabslolgákat rögtön szabadokká tette, habár ez által évi jövedelme mintegy 10,000 font sterlinggel kevesebb lett, sőt arról is gondoskodott, hogy a felszabadult rabslolgák külön hajóval elvitessenek egy általa vásárolt telepre. Vagyonának egy részét már életében szétosztotta rokonai és jótékony intézetek között. Bass Vilmos, a legnagyobb angol sörfőzők egyike (gyárától ma 100 millió üvegnél többet küldenek szét) 1880-ban, születésének 80-ik évfordulóján gyárát részvénytársaságnak adta át s összes vagyonát nagyszabású alapítványokra fordította. Szülővárosában muzeumot, nyilvános könyvtárt, közfürdőt s különböző intézeteket alapított. Egy másik gazdag sörfőző Guinness Ede Dublinban, egyszerre 250,000 font sterlinget adott Londonban és Dublinban építendő munkáslásokra.

Más országokban ritkább az ily nagy jöltevők száma, bár egyes dúsgazdag gyárosok, — mint Borsig Berlinben, s Krupp Essenben, — százezreket fordítanak munkáik jöltenek előmozdi-

tására s mint mindannyian tudjuk, legújában Hirsch báró milliókat költ zsidó hitsorsosainak segítésére. Mindez összegek azonban a századunkban rohamosan gyarapodó nyomorral szemben csak alamizsnák, melyek a dúsgazdagok s nyomorultak közt fennálló őr kissebbiteni is alig képesek.

AZ EGYETEM MEGNYITÁSA.

A budapesti tudomány-egyetem iskolai évének ünnepélyes megnyitása e hó 15-én ment végbe az új városháza termében, hol notabilitások, tanfőriak és az egyetemi ifjuság nagy számmal gyűltek össze. Az ünnepély kiemelkedő része volt az új rektor b. Eötvös Loránd beszéde, mely a felsőbb oktatást szabadelvű szempontból tárgyalta, s úgy tartalmánál, mint formájánál fogva méltó volt a zajos tetszésre, melylyel fogadták.

Dr. Schulek Vilmos, a mult évi rektor beszéde nyitotta meg az ünnepélyt. Elmondta az elmúlt esztendő főbb adatait. Előadásokat 75 rendes, 20 rendkívüli, 7 helyettes, 89 magántanár és 4 tanító tartott. A hallgatók száma az első félévben 3589, a másodikban 3300 volt. Tudorá 487 jelöltet avattak. Tandíj fejében 179,665 frt folyt be, ösztöndíjak címén 96,324 frtot osztottak szét. A könyvtár 229,825 kötetből, 61,596 kisebb nyomtatványból és 1422 kötet kéziratból áll. Az egyetem összes kiadásai 712,728 frtot tettek, mihez az egyetemi alap 219,657 frttal járult hozzá.

A volt-rektor ezután átadta tisztsége jelvényeit az új rektornak, báró Eötvös Lorándnak, s ugyanezt tették a jogi és hittudományi kar jelvényeivel dr. Herczegh Mihály és dr. Kisfaludy Béla dékánok, kiknek helyeit dr. Vécsey Tamás és Berger N. J. az új dékánok foglalták el. Fodor József orvosi és Beöthy Zoltó bölcsészeti kar dékánok megmaradtak tisztségükben.

Báró Eötvös Lorándot, az új rektort, mielőtt megnyitó beszédéhez kezdett, hosszasan megjelénesték. Az egyetem feladatait fejtegette.

Ma, — ugymond, — a mikor már a társadalom minden rétege élvezi a gyümölcsöket, melyeket az egyetemek tudományos életének melege érlelt, rejtett és nyílt támadásokban találkoznak azzal a nézetel, hogy az egyetem, melynek hallgatóiból papok, ügyvédek, orvosok lesznek, nem is egyéb, mint pap-, ügyvéd-, orvosképző iskola, mely régi hagyományainak foszlányaival a jelenkor igényeinek eleget tenni nem tud. Sajnos, hogy nálunk az ilyen nézetek könnyebben találnak hívőre, mint nyugoti, sőt némely keleti szomszédainknál. Sajnos, de érthető, ha meggondoljuk, hogy a tudomány hazánkban mint idegen hatalom foglalt tért s közöttünk sokan nagyon tartanak az idegentől.

Epen ezért kötelessége a mi egyetemünknek, hogy az ilyen felületes ítéletek ellenében állást foglaljon, a hol és a mikor csak teheti. Tudjuk mi azt jól, hogy nekünk kötelességünk hallgatóink tudományos szak-képzettségét kifejleszteni úgy, hogy később gyakorlati élet pályájuk folyamán abban hiányt ne szenvedjenek, de maga a begyakorlás ezekbe a foglalkozásokba nem tartozott soha és nem tartozik ma sem a mi teendőnk közé. Az egyetem hibája lehet azért, ha a tudományos képzettség általános színvonala nem üti meg a kellő mértéket, de nem róható fel az ő mulasztásul az, hogy kezdő hivatalkaink, ügyvédek, orvosaink némelyek véleménye szerint nem eléggé gyakorlatiak. Az élet gyakorlatában ügyességre nem taníthat semmiféle iskola, annak iskolája csak maga az élet.

Az egyetem tudományos tanításának színvonalát egyedül tanárainak egyénisége állapítja meg. Az egyetemi kérdés ezért mindenek előtt személyi kérdés, mely mellett a szerveztetere, szabályaira vonatkozó kérdések csak másodrendű érdekűek. A külföldön a kérdésnek ez a személyes oldala tényleg előtérben áll, az egyes egyetemek jó vagy rossz híre, hallgatói számának gyarapodása vagy fogyása egyes tanárok személyéhez van kötve. Nálunk még nem szokás a tanár személyes értékének oly nagy fontosságot tulajdonítani, a minőt az megérdemel. Megelégszünk mi rendszeren azzal, ha a rendszeresített tanszkeket betöltjük, néha talán még új tanszkeket is rendszeresítünk, de nem teszünk semmit az olyan tudósért, a ki akkor lép ki a pályára, mikor a keret már be van töltve, vagy a ki olyan szakot művel, mely a kevésbé fontosnak híreben áll. Ez nem elég. Ha komolyan azt akarjuk, hogy a magyar egyetem is a tudomány iskolája legyen, akkor többet kell tennünk a magyar tudósokért.

A tudományunk épen úgy életfeltétele a fényezés, mint a művészetnek, az egyikben, mint a másikban csak az ér igazán valamit, a mi a soron felül áll. Szükségletét nem lehet és nem szabad a takarékos államháztartásnak rendes mértéke szerint kiszámolni. A tudomány művelése és tanítása, nem mondom hogy érdemesebb, de egészen másnemű foglalkozás, mint az u. n. hivatalos ügyek szabályozási elintézése. Ki lehet azt talán pontosan számítani, hogy

valamely hivatalnak bizonyos akta halmaz feldolgozásra hánvivalatokat, hánv órn át kell foglalkoztatnia, de megoldhatatlan feladatnak tartom azt meghatározni egy nemzetnek hánv tudósra és tudósainak hánv órai munkájára van szükség arra, hogy a tudomány áldásait magáévé tegye.

Annai bizonyos, hogy addig, míg egy-egy tudományszaknak művelői széles e hazában csak három vagy négy olyan állásra számíthatnak, mely nekik az anyagi és tudományos megélhetést némileg biztosítja, addig nem beszélhet hazánkban a tudományos élet, addig a tudomány valóban idegen hatalom fog maradni közöttünk. Várhatjuk-e addig, hogy kiváló tehetségű ifjaink, pedig ilyenekben, mint tanári működésben tapasztalata alapján mondhatom, nincs hiány, aggodalom nélkül lépjenek a tanári pályára, melyen a boldoguláshoz oly kevés a remény, mint a sorjájékban, melyben nagyon ritka a nyereség.

Nincs mit soká gondolkodni e nagy baj orvoslásának módján. Növelni, talán meg kell kétszerezni egyetemünkön a tanári állások számát. Nem új tanszékek rendszeresítését értem én ez alatt, ne is mindig csak rendszeresített tanszékhez keressük a tudóst, hanem inkább az érdekes, a tudós kedvéért állítsunk fel a tanszéket. Ha Magyarországnak például tíz kiváló romanistája, vagy tíz kiváló fizikusa van, vagy lesz s ez bizony nem sok, akkor gondoskodnunk kell, hogy ez a tíz romanista vagy tíz fizikus ne csak megélhesen, de olyan körülmények között élhessen, melyek zavartalan tudomány foglalkoztatását és tanítását lehetővé teszik.

Beszéde további folyamán kijelentette, hogy kívánatos volna, ha a fiataloknak a tanulás mellett a mulatságok se lenne hiánya. (Eljenzés a fiatalok körében.) Külföldön, különösen Angliában és Németországban az egyetemi tanuló jobban mulat, mint bár ki más. Olyan nagy egyetemeken, melyek kis városokban vannak elhelyezve, nincs ezen mit csodálunk, mert természetesen, hogy ott, a hol a tanuló mindenben első, a mulatságok terén is az. De nagy városokban is csak így van az és pedig azért, mert a tanuló mulatságát nem azokban az úgynevezett nagyvárosi élvezetekben keresi, a melyekben az elsőség nem juthat neki, hanem a menyíre csak lehet, a szabad természettel érintkezik és testi ügyességét és erejét fejlesztő játékokban keres és talál örömet. A mi Budapestén is bizony már nagy város lett, nagyvárosi mulatságokban nincs itt hiány, bál, színház, kávéház nyitva állanak itt mindenkinek s így a tanulóknak is, de a tanuló ezen mindenivel megosztott mulatságok egyikében sem érezheti magát igazán otthon, nincs azok között egy is, melyről az mondhatná, ez az én mulatságom. De nagy városunkat egyik oldalán éresek hegyek, a másikon majdnem határtalan síkságok veszik körül, közöttünk pedig városunk és hazánk büszkesége, a Duna folyik. Itt és nem a váci-utczában találhatja meg a tanuló ifjúság mulatságát, saját otthonát: foglalja le hegyeinket akár a Bakonyi kirándulásainak, Rákos mezejét játékaiknak és a Duna hajbait evező versenyének. (Eljenzés.) Itt, a hova öt nem mindenki bírja követni, férfias játékokban, barátok közötti versenyekben, mulatva fogja megszerezni az ifjú azt a kincsét, mely férfivá avatja, az akarat erejét, a kitartást a küzdelemben. A bolognai tanulók — szolt végül B. Eötvös Loránd — egykor maguk választottak rektorokat szavazással. Engedjék meg, fiatal barátaim, hogy én szavazás nélkül is az önök választott rektorainak tekinthessem magamat. (Hosszas éljenzés.) Adjon isten nekünk erőt, hogy az új egyetemi évben kötelességeinket mindannyian teljesíteni tudjuk.

A zajos éljenzéssel fogadott rektori székfoglaló után Beöthy Zoltó bölcsészeti dékán olvasta föl a tanévét megnyitó beszédét.

Most száz éve annak, — mondá Beöthy Zoltó — hogy a magyar nyelv és irodalom számára tanszéket állítottak az egyetemen. Azóta Magyarország tudománya és kultúrája nagyot haladt és mindenki bizalommal vár egy még szebb jövőt.

Üdvözölte az ifjúságot, mint a nemzet erejét, értelmiségét és jövőjét, s buzdító szavakat intézett hozzá. Sajnos, úgy mond, hogy sok ifjában, a tudományra való törekvés helyett a diploma iránti törekvés van meg. Ezek nem gondolják meg, hogy a jogás vagy orvos, kiben nincs meg a tudományos becsület, csak közönséges kézműves. Az egyetemi reformoktól üdvös hatás várható, de első sorban a társadalmi felfogásnak kell változnia.

A tanulástól csak becslés táplálja: az iskolának, a tudománynak, a tudósnak megbecsülése. Ez az, a tudomány becslése és szeretete, a tudományra való törekvés helyett a diploma iránti törekvés van meg. Ezek nem gondolják meg, hogy a jogás vagy orvos, kiben nincs meg a tudományos becsület, csak közönséges kézműves. Az egyetemi reformoktól üdvös hatás várható, de első sorban a társadalmi felfogásnak kell változnia.

A tanulástól csak becslés táplálja: az iskolának, a tudománynak, a tudósnak megbecsülése. Ez az, a tudomány becslése és szeretete, a tudományra való törekvés helyett a diploma iránti törekvés van meg. Ezek nem gondolják meg, hogy a jogás vagy orvos, kiben nincs meg a tudományos becsület, csak közönséges kézműves. Az egyetemi reformoktól üdvös hatás várható, de első sorban a társadalmi felfogásnak kell változnia.

Beöthy beszéde után is hosszas taps és éljenzés hangzott.

A rektor még köszönetet mondott a vendégeknek a megjelenésért, s ezzel az ünnepély véget ért.

A műegyetemen is ünnepélyességgel nyílt meg az iskolai év e hó 16-ikán. A dísztermet a tanárok, előkelőségek s az ifjúság egészen megtöltötte.

A főhelyet Klímm Mihály lelépő rektor foglalta el, ki beszámoló beszéde után átadta helyét utódjának, König Gyulának, ki élénk éljenzés közben lépett az emelvényre s elmondotta megnyitó beszédét. Mikor elődje, a lelépött rektor érdemeire utalt, az ifjúság tüntetészerű éljenzéssel fejezte ki rokonszenvét Klímm Mihály iránt, de ép oly melegen tüntetett az új rektor, dr. König Gyula mellett is, a ki megnyitó beszédében érdekesen fejtegette a műegyetem célját, tanítása módszerét. Beszédét a hallgatóság hosszasan megéljenzte. Ezzel beveződött az ünnepély.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Egy magyar nyomda a XVIII. században, adalék nemzeti köznyelvünk történetéhez, levéltári kútfő nyomán írta Eble Gábor. A 99 oldalnyira terjedő könyv a nagy-károlyi nyomda történetét adja elő, melyet 1753-ban a gr. Károlyiak fészében, Nagy-Károlyban, gr. Károlyi Ferenc, a történelemben sokat emlegetett gr. Károlyi Sándor fia állított föl. A család levéltárában fennmaradtak azok az okiratok, melyek megőrizték, hogy az alapítót a kultura nemese céljai vezették a nyomda alapításánál, mégis nehézségekkel találkozott. Gr. Barkóczy Ferenc, egri püspök sem nézte jó szemmel. Az uralkodóhoz intézett folyamodvány, s a többi levélváltások, nagyon élénken jellemzik a múlt századi viszonyokat, s régi politikai, irodalmi, ipari viszonyaink ismeretéhez több adalékokat szolgáltatnak.

Gr. Károlyi Ferenc a protestáns Pap Istvánra bízta a nyomda fölállítását, ki nemcsak a nyomdászathoz értett, de író is volt. Harmadfelezer írtot kapott előlegül, ezenkívül házat, földet, s a felosztott löcsei Brewer-féle nyomda készletét vásárolta meg. Már 1754 őszén kezdődött a működés, de mivel a királyi engedély hiányzott, az egri püspök nem engedte a megkezdett abéczés könyv kinyomtatását. A felsőbb engedély megérkezvén, a nagy-károlyi nyomda egyházi és világi cenzura alatt elég tevékenységet fejtett ki. Eble műve felsorolja a múlt századi termékeit, melyek némelyikéből ma már csak egy példány ismeretes. Egyiknek-másiknak czimlapját is közli há reprodukcióban. Azok közt, kik a nyomdának munkát adtak, volt maga a fenkölt szellemű Ferenc gróf, ki két fordított munkáját nyomtatott ki. De foglalkozott a gróf másféle írói tervekkel is s általában Eble munkájának egyik főrésze, hogy hiteles adatok alapján ismerteti meg az utóvilággal Károlyi Ferenc grótot, ki, mint mondja, «a múlt század történetének egyik legrokonzenes alakja volt.» Valóban a tények, melyeket az alaposan és élénken írt munka üdvös tevékenységéről felsorol, teljesen igazolják a jellemzést.

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben című vállalatból e hó 15-én a 140-dik, vagyis Magyarország III. kötetének 4. füzetét jelent meg, két közleménnyel. Az első dolgozat a budapesti építés ismertetésének befejezése Pasteiner Gyulától, ki itt a jelenkor építészeti vázlatja, éppen olyan tanulságos, mint jellemző vonásokkal. Nem kevésbé emelik a czikk értékét a hozzá mellékelt kitűnő rajzok, melyek egyenlő szerencsével tesznek eleget mind az architekturai, mind a művészeti szempontoknak. — A második dolgozat, mely Jókai Mór kitűnő tollából ered, a budapesti élet jellemző sajátosságainak ismertetését kezdi meg. A fővárosi népélet múltjának és jelenének érdekeltől áttévesztése után a részletek rajzolására tér át, melyeket a Svábhegy és a Zugliget festői bemutatásával kezd meg. Az előadás báját fölöttébb emelik a hírneves szerző tarka visszaemlékezései és itt is kiapadhatatlan humora, mely sajátosságaival a legismeretesebb dolgokat is az újság színében tudja élénk varázsolni. Szinte sajnálja az olvasó, hogy a lebilincselő czikk folytatását a következő füzet megeljenesséig kell várnia. Ezt a dolgozatot is több művészi rajz élénkíti. A füzetben levő tizenegy rajz rajtol Benczúr Béla, Dörre Tivadar, Peszty Árpád, Háy Gyula, B. Mednyánszky László, Nádler Róbert és Rauscher Lajos művészeink szolgáltatták. — A m. k. államnyomda kiadásában s Révai testvérnek bizományában megjelenő füzet ára 30 kr.

Magyar díszítmények, tanulmány, írta dr. Szendrői János. Külön lenyomat a «Művészeti Ipar»-ból. A szerző régi kódexek díszítő festményeiből, himézsekről, okiratok inezialéiból állította össze a magyaros motívumokat, melyekből egész gyűjteményt mutat be s tanulságosan írja le a magyaros ékítés fő vonásait, kedvelt alakait, virágait, színeit.

A vallásszabadság kérdéséhez, írta dr. Horváth Ödön, dékántanár az eperjei jogakadémián. E czímen egy három ivre terjedő röpirat jelent meg,

melynek szerzője szabadelvű álláspontból tárgyalja a vallásszabadság s különösen az ország izr. polgári vallásszabadságának kérdését. A füzet ára 60 kr.

Az Akadémiai Értesítő szeptemberi füzeté a tudományok szakirodalom után érdeklődők számára fontos adatokat foglal magában, mert első közleménye nagy szorgalommal összeállított kimutatást közöl a tud. akadémiának kiadásában 1832-től 1890-ig megjelent zoológiai művekről, értekezésekről. Ez idő alatt a zoológia körébe tartozó vagy azt érdeklő tanulmányokkal 60 bűvár foglalkozott, s megjelent dolgozatok száma 158. A második közlemény pedig az akadémia könyvtár-állalatában tizenöt év alatt megjelent műveket sorolja föl. Egész könyvtár ez, a legelősebb külföldi és hazai munkákból. Következik Fraknoi «Mátyás király életrajza» művének s az akadémia pártfogása mellett megjelent folyóiratoknak ismertetése; nekrológok az elhunyt tagokról (B. Orbán Balázsról és gr. Andrássy Manórról), az akadémiai ülésekről szóló jegyzőkönyvek.

Folyóiratok. A «Természettudományi Közöny» szeptemberi füzetében ifj. Kuthy Dező «Bőrünk színe, szerkezete és feladata» czímen czikket közöl. Dr. Lakits Ferenc a hold mozgása fölött elmélkedik. Következik egy mutatvány Heller Agoston «A fizika története a XIX. században» című művéből. Apró közlemények fejezik be a füzet tartalmát. — A «Nemzetgazdasági Szemle» (szerkeszti az akadémia megbízásából Jekelfalussy József) főbb czikkei: «A bajor talajjavítási hitelintézet», dr. Csillag Gyulától, «A tüzbiztosítási bajai», Békés Andrástól. Magyarország 1891 i. ki aratásáról dr. Vargha Gyula közöl figyelemre méltó adatokat. Irodalmi szemle statisztikai értesítő tartoznak még e füzet közleményeihez. — A «Hittudományi folyóirat», melyet dr. Kiss János szerkeszt, III-IV füzeté együtt hagyta el a sajtót, egész nagy kötet. Palotay László, Sulyok István, dr. Dudek János, Véghe Kálmán, Kudara János, dr. Franciscy Lajos, stb. írtak bele egyházi kérdésekről.

Budapesti Compass, pénzintézetek és részvénytársaságok évkönyve jelent meg a «Magyar pénzügy» című szaklap kiadásában. A vaskos könyv, melyet Kormos Alfréd szerkesztett, közli az összes fővárosi pénzintézetek, u. m.: bankok, hitelintézetek, takarékpénztárak, szövetkezetek, biztosító és ipari részvénytársaságok és közlekedési vállalatok szervezeti és személyzeti adatait s azokrak mérleget. Második részében szakbavágó cikkeket is közöl az évkönyv. Harmadik része fontos rendeleteket és törvényeket tartalmaz, mint pl. a bélyeg- és j. gilletékről, a lottó-jövedékről és az egyedjárásokról szóló törvények. Végül a negyedik rész «Budapesti Utmutató» czim alatt a nagyobb ipari és kereskedelmi vállalatok jegyzékét adja, szakmák szerint csoportosítva. A díszkötésű munka ára két forint s megrendelhető a «Pénzügyi évkönyv» kiadóhivatalában (Budapest, Erzsébet-körút 21. sz.) és minden könyvtárban.

Előfizetési felhívást adott ki Putay Sándor, a lapokban tíz év alatt megjelent költeményeinek válogatott gyűjteményére. Patáját lapunk is közölt költeményeket, s könyve megérdemli a figyelmet. Előfizethet rá, Zomborba címzve, 1 frtjával.

Az operaszínház megnyitása. E hó 15-ikén nyílt meg az operaszínház Liszt Ferenc Szent Erzsébet legendája című zeneművével, melyet évek előtt a szerző személyes vezetése alatt a redout termében hallott először a fővárosi közönség. Egyetlen műve ez Lisztnek, melyet azóta színpadon is előadtak. Gr. Zichy Géza intendáns gondoskodott, hogy nálunk is, a hol először bemutatják, színe kerüljön. «Szent Erzsébet» nem opera, nélkülözi a szöveg a drámai feldolgozást, a hatásokat. A zenekaron az éneken nyugszik minden. A színpad csak fényes kerettel, díszletekkel, festői csoportozatokkal szolgál hozzá. Szövegét, magyarországi Szent Erzsébet legendája után Roquette írta és Ábrányi Kornél fordította. A zenemű élvezéséhez odaadó zeneszeretetre szükséges. Nagyok a szépségei, egyes részei mesterek. A hangulat mindig ünnepélyes, templomi, a mit színházban a közönség nem minden részét visel könnyen. A hosszas zenei részek alatt ki-fírad a figyelem.

A legenda egy előjátékból és öt képből áll. A zenei motívumok közt nem egyszer magyar népdalok hangzanak fel. Liszt gyakran merített népdalainkból híres magyar rapszodiáihoz. Ezek egyik leg-szebbjében a «Jaj be huncut a német» kezdetű népdal az alapthema. «Erzsébet»-ben a «Nem ettem még ma egyebet» népdal mesteri feldolgozása a főmotívum. Az előjátéka Wartburgban játszák, hol Hermann ögróf és népe üdvözlő a kis magyar Erzsébetet, a ki mint fiacskának (Lajos) árja érkezik egy magyar főúr kíséretében. Az ögróf megfogadja, hogy gondját viseli a gyermekeknek. Az első rész az ismeretes róza-csodáról szól. Lajos thüringiai ögróf rajta éri Erzsébetet, a mint kegyadományokkal siet szegényéhez. A szent életű nő remegve mutatja meg,

mit visz és ime az ajándékok rózsákká változnak, Erzsébetet pedig így fény borítja. A második részben a keresztés háborúba induló Lajos ögróf elbucszik hitvesétől. A képet a kereszties vitézek fölvonulása tarkítja. A harmadik részben Zsófia, Hermann ögróf özvegye és Erzsébet szerelmese. Zsófia érte-szólván róla, hogy fia elesett, minden hatalmat magához akar ragadni és Erzsébetet elparancsolja. Hiába tesz ellenvételeket udvarmestere és haszatalon könyörög Erzsébet: Zsófia a vihar dacára elúzi, mire a villám lecsap a várba. A negyedik képből Erzsébetet látjuk kunyhója előtt, mely a marburgi erdőben épült. A szent nő elzokogja fájdalmát, majd honáról dalol. A szegénynek kára dicőfti Erzsébetet, ki aztán örökre behunyja szemét; diésfny jelenik meg homloka körül és angyalok zengése közt gördül le a függöny. A befejező kép: III. Frigyes császár udvara és Erzsébet szentté avatása, melyet nagy zenekari kísérettel előz meg, egybefoglalván a zenemű eddigi fő részeit. Frigyes császár udvarától környezve felhívja népét, hogy adja meg Erzsébetnek a végzettségét. Erre következik az utójáték, melyben a nép, a harcosok, papok, magyar és német püspökök bemutatják a ravatalon fekvő Erzsébetet.

A mintaszerű betanítást Erkel Sándor teljesíté s ő vezényelte az előadást is, sok tapsban részesülvén. A kiállítás fényes volt. A nehéz ének-számokkal is győzelmesen küzdöttek egyesek. Rotter Gizella (Erzsébet) váltakozó szerencsével szerepelt, de teljes buzgóssággal. Megnyerve alak volt s kivált a negyedik részben tetszett éneke és játéka. Hilgermann Laura (Zsófia) a drámai részeket szerzett érvényt. Takács (Lajos), Szendrői (Hermann), Veress (magyar mágus), Ödny (udvarmester), Waldmann (II. Frigyes) dícséretet érdemeltek ki. A zenekar és az énekar is helyén volt nem könnyű feladatában.

Népszínház. Zeller bécsi operetteje, «A madarász» e hó 15-ikén került előadásra a népszínházban, s mulatságos voltánál fogva jó fogadtatásra talált. Wost és Held szövege nem valami finom és elmesé, de a vídamságot nem nélkülözi s a zene hozzá dal-lamos, leszámítva egy csomó reminisczenecziát.

A mese nehezkeseen indult, de aztán megelevenült. Tárgya egy választófedelem ifjú, életvidor nejének, Máriának (Hegy Aranka) kalandja körül szövedik, ki udvarhölgyével paraszt ruhába öltözik s a csinos tiroli parasztlányokkal kacérkodik. Ádám a «madarász» (Vidor) különösen erősen legyeskedik körülé, s mikor megtudja, hogy jegyese, a csinos postás Milka (Kopácsy) a választófedelemnek légyot-tot adott, elhatározza, hogy Mikával szakít s azt az idegen Marit veszi nőül. A fejedelmné eddig jól mulatott a népies kalandon, de mikor kislí férje hűt-lensége, befellegzik jó kedve. Pedig nem a fejedelmné követte el a turpisságot, hanem egy udvari lovag, Szaniszló kapitány (Dárdai), ki magát a fejedelmnének adta ki s azon czímen, hogy a madarásznak állást ad, Milkát a pavillonba esalta «egy csokra». Több félreértés után kislí Szaniszló csálása és neki kellene a boszus fejedelmné parancsára elvennie Milkát, de minthogy kiderült, hogy a szép postás-leány az ál-fejedelmét a pavillonban csak lóvá tette, a madarász (kit a fejedelmné időközben az állatkert főfelügyelőjévé nevezetett ki) kibékül jegyesevel. Hegyi Aranka kitűnő kedvvel játsza a fejedelmné-asszonyt. Kopácsy Juliska, a színház új tagja, is szerencsésen szerepelt. Élénk s hangja is csinos. Vidor, Dárdai, Solymosi, Kassai, Tollagi, Csatai Zsófia szintén az előadás javára működtek.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Petőfi-társaság felolvasó ülései szept. 13-ikán kezdődtek, Komócsy József elnökölte alatt.

Az elnök bejelentette, hogy Reviczky Gyulának, a társaság boldogult jeles tagjának sírját szép emlékkövel jelölté meg a kegyelet. Köszönetet mond mindazoknak, a kik az emlékkö felállításához hozzájárultak. A felolvasások sorát Palágyi Menyhért nyitotta meg «Tűnemények» című filozófiai értekezé-sével. Utána Endrődi Sándor néhány költeményt olvasott fel. Különösen tetszett a «Kőbarát» című. Margittay Dező olvasta föl még Bodon Józsefnek «Aranylakodalmom» című rajzát, melyet szintén meg-tapsoltak. A felolvasó ülés után Szana Tamás főtít-ka zárt ülésben tett részletes jelentést a Reviczky sírlelki leleplezési ünnepéről. Végül az ünnepés-ben levő egy tagsági hely betöltése fölött tanácsko-zott a társaság.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Kun Bertalan püspök jubileuma. Kun Bertalan miskolci ref. püspök és konventi elnök fél-százados lelkesüli jubileumának méltó megünneplésére (e hó 20-ikán) szeretettel készült Miskolcra s az egész egyházkerületben. Hármaz emlékeztető ünnep lesz ez, 50 éves papi jubileum, a miskolci lelkeskedés-nek 40-ik. püspökségének pedig 25-ik éve.

Az ünnepély sorrendje a következő: Délután 9 óra-ko az új templomban istentisztelet lesz, melyen a jubila-nus imát mond, utána pedig Mitrovics Gyula lelkes

egyházi szónoklatot tart. Ezután báró Vay Miklós főgondnok, főrendiházi elnök üdvözlő a püspököt és átnyújtja a nevére teendő alapítványra vonatkozó okiratot, s az egyházkerületi lelkeszek, tanárok, tiszt-viselők és tanítók arcképeit és aláírásait tartalmazó albumot. Délben lesz a megyeház nagytermében a küldöttségek fogadása, délután 3 órakor pedig a «Három róza» termeiben banket.

Uj egyetemi tanár. A király dr. Pisztorý Mór poszonyi jogakadémiai tanárt a kolozsvári egyete-men megüresedett nemzetgazdasági és pénzügytani tanszék-re nyilvános rendes tanárrá nevezte ki.

MI UJSÁG?

Figyelmeztetés. Az előfizetés könnyebb teljesí-tése végett a «Vasárnapi Ujság» mai számához postai utalványt mellékel a kiadó-hivatal.

A király utazása. A király befejezte a hadgya-korlatok megtekintését s végül Temesvárt látogatta meg. Ő felsége e hó 16-án esti 11 órakor utazott ke-restől Budapestre, — Temesvárról jövet, — Bécs felé. A király Miramareba ment.

Ő felsége az e hó 12—15-iki közti időt töltötte Beszterczén, a hadgyakorlatokon, s innen kelt utra a temesvári kiállítás megtekintésére. E hó 16-ikán reggel érkezett Temesvárra, hol nagy készültséget tettek a fogadásra. Az egész várost földíszítették. Lobogók czimerek tarkították mindenfelé, s az egész környékből tödultak már napok előtt, a mi meg is látszott a kiállítás látogatottságán. Beszterczétől Temesvárig minden állomáson hódoló tisztelettel várták a királyt, kit gróf Szapáry, B. Fejérváry és Szögyény miniszterek kísérték. Aradon kevéssel 8 óra előtt Fábán László főispán üdvözlöte ő felsé-gét. Tíz percznyi időzés után ment tovább a vonat s meg sem állt Temesvárig. Ő felségét az indóházban a megye és város hatóságai várták, köztük Torontál megye és Verecz város küldöttségei. A király 9 óra-ko érkezett s mintán megtekintette a felállított dísz-századot, Molnár Viktor főispán üdvözlöte, mire ő felsége szíves választ adott. A püspöki hintóban gr. Szapáry miniszterelnökkel vonult be a városba, a lakosság lelkes énejei közt. A Józsefváros bejáratánál fölállított diadalkapunál Telbisz Károly polgár-mester köszöntötte a felséget. A király szállása a püspöki palotában volt berendezve, s itt Dessewffy püspök üdvözlöte az uralkodót. Ő felsége néhány percz múlva a különböző üdvözlő küldöttségeket fo-gadta, s mindenikhez kegyteljes szavakat intézett, a küldöttségek közül többeket megszólított. A fogadá-sok csaknem egész tartottak. Tizenkét órakor volt a villásreggeli, melyre a miniszterek, katonai és pol-gári méltóságok, egyháznagysok s a küldöttségek ve-zetői voltak hivatalosak. Délután félkétkor ő felsé-gé a kiállítás megtekintésére indult. Gr. Szapáry Gyula kormányelnök és Szögyény László miniszter kísérték. A ropant sokaság viharos éljenzése közt érkezett ő felsége a kiállítás területére, ho az ipar-csarnok főkapujánál Deschán alispán kiállítási elnök üdvözlöte. A kiállítási bizottság tagjainak bemuta-tása után a király bejárta a tárlat különböző részeit. A főépületben nagy érdeklődéssel szemlélte meg a csanádi püspöki uradalom kiállítását, a háziipari cik-keket, az ezigaretta-készítést, a Vaskapu-szabályozási terveket; aztán átment a torontáli gazdasági egylet pavillonjába, hol gróf Csekonics Endre fogadta. Innen az osztrák-magyar államvasut pavillonjába ment, mely előtt bányászok álltak, míg zenekarnk a Kőcsy-himnuszát játszotta; megtekintette aztán a lókiállítást, a czukorgyárak pavilonját, a fonográf-pavillont, a Törley-féle pezsgőszótóban megízlelte a pezsgőt, melyet meg is dicéste s megelégedése kife-jezésével fejezte be szemléljét. Az udvari vonat a ki-állítási terület közelében állt s a király gyalog ment oda. Szíves kézzörzattással bucsuzott el a kormány-elnökötől, megelégedését fejezte ki a főispán előtt a fogadás és a látottak fölött, Dessewffy püspöknek köszönetet mondott a vendéglátásért, Telbisz polgár-mester és Deschán alispán előtt ismételtlen dicéserő-leg szolt a kiállításról, aztán kocsi-ba ált s a vonat a nép lelkes éljenzése közt robogott el.

Gr. Széchenyi István születésének századik évfordulójá szeptember 21-ike. E napra tervezte az akadémia, hogy palotáján leplezi az emléktáblát, mely az akadémianak Széchenyi által történt alapítását tinteti föl, de az emléktábla el nem készült s így a Széchenyi-ünnep a májusi nagygyű-lésre marad. A közoktatásügyi miniszter rende-letet intézett a tanfelügyelőkhoz, utasítva őket, hogy az iskolákban e napot kegyeletesen megüljék, s az ifjúság a hazafias és polgári érenyekre buzdítandó. A főváros összes iskoláiban szintén megülük a nagy ember emlékét.

Kiállítás Vácza. A közélet és gazdasági törek-vések elevenségét mutatja, hogy az ország minden vidékén egyre sürűbben rendezik a kiállításokat és pedig jó sikerrel. A legközelebbi kiállítás a váci, mely e hó 19-ikén nyílik meg. A szőlőjét elvesztett Vác a gazdaság más terén, a kertészetben, gyű-mölcstermesztésben szorgalmaskodik most, s a ki-állításán főleg ennek eredményeit mutatja be. De a kiállítás a gazdaság minden ágát föléli s lesz ló-, szarvasmarha- és sertés-kiállítás, valamint gépek, ipari czikkek kiállítása.

A kiállítás megnyitása délelőtti 11 órára volt ki-tűzve. Gr. Károlyi Sándor, a kiállítás elnöke mond beszédet. Várták gr. Bethlen Andráis földmívelési minisztert is. Nógrádmegye, Balassa-Gyarmat kül-döttség által képviselteti magát. A szomszédos me-gyék és nagy uradalmak is részt vesznek a kiállítás-ban. A kiállítás ideje alatt több felolvasás lesz, s gon-doskodtak, hogy a fővárossal való közlekedést külön vonatok is fentartsák. Mindjárt a kiállítás megnyi-tásának estéjén jótékony czélu előadást rendeznek a fedett lovagló-iskolában az orsz. nékpőz-egyesület és a váci négyelet javára. Az előadásban élőképe-ket mutatnak be, melyekben Vác és a környék höl-gyei vesznek részt. Eljátszák «A harag» című drá-molettet is, melyet Dálnoky Lajos írt. Ebben közre-működnek: Marschal Gizella báróné, Rudnay Lenke, Gosztonyi Tibor és gr. Ráday Gida. Az előadást For-tuner Elek rendezi. Az estélyt a «Kuria» fogadóban tartandó tánc fejezi be. Vasárnap, e hó 20-ikán ugyane jótékony czélu séta-hangverseny, tombola, halászat és közcavásra lesz szintén a fedett lovagló-iskolában. A kiállítás ideje alatt Vácról Budapestre éjfélokor külön vonat közlekedik.

Baross miniszter Konstantinápolyban. Baross miniszter e hó 14-ikén néhány napra Konstantiná-polyba utazott.

Egységes idő a vasutakon. F. évi 1891 október hó elsőjéül kezdve az egységes vasuti (zóna) időt fogadják el Európa összes vasutain, olyformán, hogy az eddigi, mintegy 21 féle idő helyett egész Európa területén csak négy féle vasuti idő lesz érvényben, melyek egymástól csak egész órákban különböznek; a percek tehát mindig és mindenütt egyezni fognak. A hazánkban és Ausztriában elfogadott egységes vasuti idő a helyi időnk-től a következőkben fog különbözni. Mikor az egy-séges vasuti idő szerint déli 12 óra van, akkor a budapesti idő szerint déli 12 óra 16 perczet jelez a mutató. Prágában pedig 11 óra 58 perczet.

A román királyné e hó 16-án hagyta el Velen-czét, s férjével, Károly királlyal Palanözba utazott, a hol bizonytalan ideig marad. Állapota aggodalom-keltő s attól tartanak, hogy agyvérő tuberkolózis fejlődik nála. Egyébirt a királyné betegségeéről az orvosok eltérőleg nyilatkoztak. Alig eszik valamit, leginkább csak tejjel és húskivonattal táplálkozik. A vasúthoz kipárnázott karos székben szállították, s vasuti hivatalnokok emelték a kupéba. Egészen meg-öszült, összetört. Vacuacsen kisasszony már nincs mellette. A királyné mellé Bülow Friderikát, az is-mert német regényírónt hívták meg, ki a beteg-ápoláshoz is ért, a miről Zanzibárban tett tanul-bizottságot.

Orth János él. Még mindig föl-fölélesztik a re-ményt, hogy Salvator János főherceg, ki Orth Já-nos név alatt az ozeánokra indult, s már másfél éve nyoma veszett — életben van. Egy bécsi lap szerint az uralkodó-család körében az a hír kering, hogy Orth János (János főherceg) életben van és a leg-utóbbi chilei polgárháborúban az inzurgensek mel-lett tevékeny részt vett. Orth János a háború kitö-rése előtt a legénység közl tizen-nolcz osztrákot Buenos-Ayresben partra szállított, a «Margareta» hajót más névre keresztelte és a legénységet idege-nekkel pótolta. Ez alkalommal, megjegyzendő, hogy a főherceg anyja a 600,000 márkányi biztosítási összeget meg most sem vette fel és hogy a főherceg végrendeletét ma napig sem hirdették ki. E két kö-rülmény is a mellett szól, hogy a legközelebb érde-kelt körökben mind máig nem mondták le a remény-ről, hogy Orth János még életben van.

A szabadságharc emlékeinek kiállítása. E hó 16-ikán Kossuth születése napján különösen földí-sztették a szabadságharc emlékeinek kiállításában. Kossuth Lajos arcképét. Jozsephstadi rabruha lesz látható a szabadságharc emlékeinek kiállításá-ban: a Kőrösy Sándor képviselő, a ki átengedte a kiállításnak a Jozsephstadi rabruha kiadását kapott Certificatot is, valamint azt a hadi utlevelet, a melyet számára, mint hadbírósi százados szá-mára, a szeptedi téparancsnokság állított ki 1849 július 29-én. Ezen a hadi utlevélén rajta van a ko-rona nélküli országczimer is.

Kegyeletes megemlékezés. A főváros közigas-gatási bizottságának legutóbbi ülésén Ráth Károly

főpolgármester meleg szavakban emlékezett meg a közelebb elhunyt Ballagi Mórról. Említé, hogy a főváros közgyűlése jegyzőkönyveleg fogja megörökíteni emlékét és a családhoz részvételt intéz.

Házasság. Halason legif. Szász Károly miniszteri fogalmazó, Szász Károly ref. püspök fia, aug. 17-én tartotta esküvőjét unokatestvérével, Bibó Ida kasszonyval, Bibó György földbirtokos leányával. Az esketést Szilády Áron lelkész és egyházközségi főjegyző végezte a halasi reform. templomban, mely egészen megtelt érdeklődő közönséggel. Násznagyok voltak Szász Domokos püspök és Bibó Dénes, násznagyszony Bibó Dénesné. Az esküvő után a menyasszony szüleinek házában száz terítékű lakoma volt.

A francziák németek iránti ellenszenvének új bizonyága, hogy mily akadályokba ütközik Párisban Wagner Rikhard „Lohengrin” operájának előadása. Wagner az újabb dalműköltészet egyik legnevezetesebb alakja, s hatása megérzik a francia zeneszerzők művein is. „Lohengrin” legnevezetesebb alkotásai közül való, előadják mindenütt, s végre pár év előtt Párisban is be akarták mutatni. De Wagner nemcsak német, hanem a Francziországot letipró I. Vilmos császár tiszteletére indult is irt. Tüntetésekkel, fenyegetésekkel tehát megakadályozták az opera előadását. Most ismét elő akarták adni, Van Dyck tenoristával a czimszerepben. Az első előadást nem hirdették jó előre, mint más premierekkel szokás tenni. E hó 10-ikén kellett volna a bemutatásnak megtörténni. Esti 7 óra körül nagy tömeg állta el az opera környékét, és Wagner irt pamfleket osztogattak köztük. A tömeg zajongott, s a megérkezett rendőrség felszólításra sem oszlott szét. Van Dyck tenorista betegnek jelentette magát, az előadás tehát elmaradt. A rendőrség végre megtisztította az operaház környékét a tüntetőktől, kik fűtyölve és a Marsellaise éneklése közben oszlottak szét. Másnap ismétlődtek a tüntetések. A rendőrfőnök elrendelte az előadás elhalasztását, tekintettel Grévy volt elnök halálára és temetésére. A boulevard lapok is izgattak „Lohengrin” színehoztalata ellen.

Az előadás végre megtörtént e hó 16-ikán. Mint valami háborúról, úgy hangzottak az e nap este Párisból érkezett táviratok. Az opera előtt óriás néptömeg tolongott. A Marsellaise kezdtek énekelni, mire a rendőrség közeléptett, szétgrazsztatva a tüntetőket, de azok egy része az operaszínházba menekült. A rendőrségnek egész este sok dolga volt, mert a tüntető csapatok újra szervezkedtek. Sokat letartóztattak. Bent a színházban helyesztű rendőrség volt elhelyezve. A tapszerek között 200, egy páholyért 500 frankot is fizettek. A nyitány alatt fűtyök hangzottak, a mit azonban rögtön elhallgattattak.

Ezen akkor este érkezett meg Párisba Vilmos német császárnak Erfurtban tartott beszédjéről a hír. A császár ebben megemlékezik a korziki parvenüről (Napoleon Bonaparte), ki Németországot megtámadta, de a német víztörzse meg is lakoltatta. E beszéddel is izgattak. Mindazonáltal nagyobb rendezvény nem történt, az előadás vége ment. Lohengrin Párisban is sikert aratott.

A budapesti vígszínház, A Budapesten építendő negyedik színházra, a vig színházra, még május havában társulat alakult gr. Keglevich István elnöke alatt. Az alapszabályok elkészültek s 120 tag lépett be 250 részvényt, a mi 50,000 frt. Gr. Keglevich István elnök most felhívást tett közzé, melyben a polgári és kereskedői köröket buzdítja az ügy felkarolására és részjegyekelírására, megemlítve, hogy ugyanily felhívást intéztek a fővárosban, a törvényhatóságokhoz, s hogy már jelentkeztek tőkések, kik nagyobb összeget hajlandók e vállalatba befektetni; van már két bérleti ajánlat is, az egyik 35,000 frt, a másik 50,000 frt évi bérrel; alkalmas telek biztosítva van már két évre is. Az építési szerződést esetleg még ez őszön meg lehetne kötni, ha az ügy kellő támogatásra talál.

Új fűdőtelep. Sídjelen „Balatonfűdő-részvénytársaság” alakult, mely feladatát tűzte ki, hogy a „magyar tenger” e kies partján modern színvonalon álló fűdőhelyet létesítsen.

A társaság épületére vonatkozó szerződéseket a napokban aláírták s két vendégfogadó építést már megkezdtek, melyekről kilátás fog nyílni a Balatonra. A vendégek részére 12 méter magas fűdőt csarnok és vendéglő is épül. A vendégfogadók és a parkot nagyobb vízmű forja ivóvízzel ellátja, a telepet villamos villámok fogják megvilágítani. A társaság, mely a fűdőt a külföldi tengeri fűdők mintájára kívánja berendezni, 1893. január 1-én lép a fűdőtérletre jog tulajdonába. Készített kerekken mozgó fűdőköt és az uszók részére ponyvával fedett uszótérásokat padokkal, melyek nyugvóhelyül fognak szolgálni.

Előfizetési felhívás.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, felkérjük az előfizetés mielőbb megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

Előfizetési feltételeink:

A Vasárnapi Ujság — 8. — 4. — 2. —
A Világkrónikával együtt — 10. — 5. — 2.50
A Vasárnapi Ujság és
Politikai Ujdonságok — 12. — 6. — 3. —
A Világkrónikával együtt — 14. — 7. — 3.50
Osupán a Politikai Ujdonságok — 6. — 3. — 1.50
A Világkrónikával együtt — 8. — 4. — 2. —

A „Vasárnapi Ujság” társalgója, a most már 37-ik évfolyamában lévő „Politikai Ujdonságok”, teljesen független politikai hírlap, melynek irányát nem befolyásolják sem pártok, sem érdekeszervezetek személyes érdekei, s a pártatlan igazság és meggyőződés kimondásában nem gátolnak semminemű lekötöttségek és magánérdekek; miért is, mint az események hű és részrehajlatlan kifejtését, valódi szükségnek ismerte el a magyar olvasó-közönség. E politikai lap a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, hű összefoglalásban tárja az olvasó elé, s a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, úgy hogy e lap, kivált vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A „Politikai Ujdonságok”-hoz „Magyar Gazda” című, kéthetente megjelenő gazdasági lap van csatolva s ezen felül rendkívüli mellékletekkel is bővíti le a lapnak hetente két másod- és minden második héten két íve terjedő tartalma.

A „Világkrónika” július elején kiváló érdekű hosszabb elbeszélés közlését kezdte meg „Két évi vizontagságaim a matabék országában” czímmel, melyet Speke Grant angol százados írt.

A „Világkrónika” képes hetiközlönyét hetilapjaink előfizetői félre 1 frt, negyedévre 50 kr. pótdíjért rendelhetik meg.

Az előfizetése a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. küldendő.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: FARKAS ELEK földbirtokos, volt. orsz. képviselő, 75 éves korában, Nagyváradon. 1875 óta a nagy-körösi választókerület képviselője két cikluson az országgyűlésen. 1884-ben újból megválasztották. A hetvenes években Deák-párti volt, később azonban a mérsékelt ellenzéknek lett tagja. — OROSZ ANTAL, huszti plébános és ugocsi főesperes, e hó 9-én, Husztban. — VIRÁGH N. JÁNOS, dévaványai róm. kath. plébános, 55 éves korában, Dévaványán. — CSÉCSI NAGY IMRE, ref. lelkész, a lelkészi kar egyik díszje, 64 éves korában, Ér-Adonyban. — STREIT ISTVÁN, magyar-állami tisztviselő, 30 éves, Nagy-Szebenben. — VOIT ALAP, nyug. főhadnagy és a magyar északkeleti vasút központi felügyelője, 65 éves korában, Budapesten. — NAGY LAJOS, második éves orvosnövendék, 19 éves korában, Sepsén. — KISS SÁMUEL, dr. Kiss Már kolozsvári egyetemi tanár édes atyja, 57 éves, M. Nádason. — KIRÁLY PÉTER és GYULA, a Kis-Jenőn köztisztviselőben élő Király-család két fiatal tagja, kik hagyományban egyszerre haltak meg, alig hogy tanulmányaik befejezése után életpályát kezdtek. — ARANY FERDŐ, jó hírű cigányprimás, ki évek óta a külföldön játszott, Ostendében. — DINGFELDER GEZA posta és táviró tiszt, 32 éves, Nagy-Váradon. — SZALGHART NÁNDOR, Heves, Borsód. Gőmör egykori táblabírája, az ország egyik legöregebb embere, száz-tizenegyes éves korában, Rákos-Csabán.

KALLAY MATHIA, Kállay Béni közös pénzügyminiszter és neje szül. Bethlen Vilma grófnő legidősebb gyermeke, élete tavaszán, 17 éves korában, Brixenben. A nagy műveltségű ifjú hölgy kiváló előszeretettel foglalkozott a zenével, az irodalommal, s néhány dolgozatát már meg is jelent magyar lapokban. Szülőinek öröme és büszkesége volt. A nyáron orrvérzés lepte meg, melynek következménye emésztő betegség lett. Halála e hó 15-én következett be. Holt testét Budapestre szállították. — GYERTÁNYFI DÁVID, szül. Plechl Verona, Torontálmegye egykori adminisztrátorának özvegye, 67 éves, Nagy-Becskeken. — ÖZV. PEKRI ISZTVÁN, szül. Baranyi Gabriella, 63 éves, Dicső-Szentmártonban, s halálát nagy kiterjedésű család gyászolja. — JASZAI IGNÁCZ, szül. Kovács Vilma, 26 éves korában, Beregszászon. — WOLFF HERMINA, az arad-csanádi vasutak forgalmi főnökének nővére, 31 éves, Aradon.

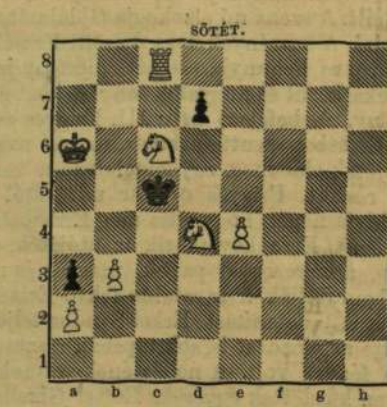
Szerkesztői mondanivalók.

Követküldés. Hangzatos, lendületes, csak hogy kisérel van nyújtva. Némi átdolgozással segíteni lehetne rajta s természetesen ki kellene javítani ezt a sort is:

„Tudom azt, sőtőtől fehérre ki fűdött”, mert fűdött helyett fűdött tenni, több a poetica licentia. Nehéz teher. Elég jól esendülő kis dal, de egyből érdeme nem is igen van. Mimi albuma. Eredeti rendeltetésének megfelelően rosszabb, mint az emlékezők 99 percentje szokott lenni; lapunkba azonban nem válik be.

SAKKJÁTÉK.

1681. számú feladvány. Gottschall H.-től.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1673. számú feladvány megfejtése.

Jespersen J.-től.

Megfejtés.

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét.
1. f6-f7 — Ba8-d8 + (a) 1. f7-e8 H — Ba8-e8 (b)
2. He5-d7 — t. sz. 2. f7-e8 H — t. sz.
3. H v. F v. V mat. 3. H v. F. mat.

Világos. b. Sötét.
1. He5-a6 — stb. Ba8-a6
2. He5-a6 — stb.

Az 1674. számú feladvány megfejtése.

Behting C.-től.

Megfejtés.

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét.
1. Vb7-b2 — Kf4-e4 (a) 1. e6-e5 (b)
2. Vb2-c3 — t. sz. 2. Vb2-b3 — t. sz.
3. Vc3-c4 — e3 3. Vb3-b8 — e4 mat.
v. Fg4-e3 mat.

Világos. b. Sötét.
1. Kd2-e3 stb. Kf4-g3
2. Kd2-e3 stb.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Kézdi-Vásárhelyi: Győrbíró György. — Kecskemét: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 36-ik számában közölt képtalány megfejtése: A rab golya.

HETI-NAPTAR, szeptember hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israélita
30. V. D 18 Eszták vt. D 17 Eszták	8 F. Kisassz. n. 17 A gör.		
21 H. Máté apost. Máté	9 Joák. Anna 18		
22 K. Vil. Tamás pk. Móricz	10 Menodóra, t. 19		
23 S. Tekla sz. vt. Tekla	11 Teodóra 20		
24 C. Gellért pk. vt. Gellért	12 Autonóm vt. 21		
25 P. Kleofás, Jéz. t. Kleofás	13 Pöl. templ. 22		
26 S. Jusztina sz. vt. Jusztina	14 Sz. ker. felm. 23 S. N. W.		

Holdvilágítás. ☾ Utolsó negyed 25-én — óra 23. regg.

Felolva szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-16. szám.)

Fekete, fehér és színes selyemkémek 60 kr.-tól egész 15 frt 65 kr.-ig, méterenként — simán és mintázva (körülb. 240 különböző minőségben és 2000 különféle színben, alappal stb.) szállít ruhánként és végszáma v. és viteldi-mentesen Henneberg G. (csász. és kir. udv. szállító) gyári raktára, Zürichben. Minták postafordítással. Levelekre Svájcba 10 kr.-os bélyeg ragasztandó.

A Franklin-Társulat

kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

VERNE GYULA

Világelfordulás. Regény. Fordította Huszár Imre. 34 képpel. Fűzve 1 frt. Vázonkötésben 1 frt 40 kr.

Két évi vakáció. Regény. Fordította Huszár Imre. 90 képpel. Fűzve 3 frt. Vázonkötésben 3 frt 50 kr.

Haza, Francziaországba! Gil Braltar. Fordította Huszár Imre. 38 képpel. Fűzve 1 frt 60 kr. Vázonkötésben 2 frt.

Egy sorsjegy 9672-dik szám. Fordította Huszár Imre. 38 képpel. Fűzve 1 frt. Vázonkötésben 1 frt 60 kr.

Készak a dél ellen. Fordította Huszár Imre. 85 képpel. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

A hódító Robur. Regény. Fordította Huszár Imre. 44 képpel. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Sándor Mátyás. Regény. Fordította Huszár Imre. Benett L. 112 eredeti rajzával. Két kötet. Fűzve 4 frt. Vázonkötésben 4 frt 50 kr.

A lángban álló szigettenger. Francziából fordította Huszár Imre. 47 képpel. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Dél csillaga. A gyémántok hazája. Francziából fordította György Aladár. 50 képpel. Fűzve 1 frt 60 kr. Vázonkötésben 2 frt.

Kéraban a vasfejű. Regény. Fordították György Aladár és Illésy Pirokka. 40 képpel. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

A Robinsonok iskolája. Fordította Vasi Imre. 46 képpel. Fűzve 1 frt 60 kr. Vázonkötésben 2 frt.

A föld felfedezése. Fordította Brozik Károly. I. kötet: A híresebb utazók története a legregibb időkől a XVIII. századig. Fűzve 2 frt. II. kötet: A XVIII. század híres hajósai. Fűzve 2 frt.

Ara a két kötetnek vázonkötésben 4 frt 80 kr.

A Jangada. Nyolczszáz mértföld az Amazonon. Regény. 51 képpel. Francziából fordította Vasi Imre. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Utazás a holdba és a hold körül. Másod. kiadás. 13 képpel. Fűzve 1 frt 20 kr. Vázonkötésben 1 frt 60 kr.

öt hét léghajón. Utazás Afrikában. 18 képpel. II. kiadás. Fűzve 1 frt 20 kr. Vázonkötésben 1 frt 60 kr.

Három orosz és három angol kalandjai. 8 képpel. II. kiadás. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Utazás a föld körül nyolczvan nap alatt. 8 képpel. II. kiadás. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Utazás a tenger alatt. 127 képpel. Második kiadás. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Grant kapitány gyermekei. Fordította Vértési Arnold. Két kötet. 22 képpel. Fűzve 4 frt. Vázonkötésben 4 frt 50 kr.

Strogoff Mihály utazása Moskvától Irkutskig. Ford. Szász Károly. 54 képpel. II. kiadás. Fűzve 1 frt 60 kr. Vázonkötésben 2 frt.

A rejtelmes sziget. Három részben. Átdolgozta Szász Károly. 58 képpel. Második kiadás. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

Servadac Hector kalandos utazása a naprendszeren át. Átdolgozta Szász Károly. 50 képpel. Fűzve 2 frt. Vázonkötésben 2 frt 40 kr.

A Bégum ötszáz milliója. A „Bounty” lázadója. Szász Károly. 31 képpel. Második kiadás. Fűzve 1 frt 20 kr. Vázonkötésben 1 frt 60 kr.

A tizenöt éves kapitány. Regény. Francziából Szász Károly. 59 képpel. Fűzve 1 frt 80 kr. Vázonkötésben 2 frt 20 kr.

A „Franklin-Társulat”

kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható

GRÓF ANDRÁSSY GYULA BESZÉDEI

KIADTA

LÉDERER BÉLA.

AROKKÉPEL.

ELSŐ KÖTET. 1847—1868.

Ára fűzve 3 frt.

A Franklin-Társulat

kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható

A MAGYAR PÉNZÜGYI JOG KÉZIKÖNYVE.

FOLYTONOS VONATKOZÁSSAL A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁSNAK A LEGUJABB IDŐIG TERJEDŐ TÉNYLEGES EREDMÉNYEIRE

Irta

Dr. MARISKA VILMOS.

ÖTÖDIK, TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

Ára fűzve 5 forint.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

Az egyévi önkéntes

a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben.

Kézikönyv

EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,

továbbá

papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján

HITELES FORRÁSOKBOL

(törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból)

szerkeszté

KACZIÁNY GEZA

magyar kir. sz. k. v. honvédtábornagy.

Irállymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás.

A teljes munka ára egy kötetben fűzve 1 frt 20 kr.

Külön: I. füzet, 80 kr. — II. füzet (vége), 40 kr.

ELSŐ RÉSZ. A véderő-törvény és a katonai szolgálat általános elvei. A véderő-törvény. — Területi beosztás, hadiépítési-hadviselés körülményei. — Az állomány elhelyezkedése, a tanulóknak a jelentkezés körülményei. — Az állomány elhelyezkedése, a tanulóknak a jelentkezés körülményei. — Az állomány elhelyezkedése, a tanulóknak a jelentkezés körülményei.

MÁSODIK RÉSZ. Az egyévi önkéntesek. A védkötelezettség és tényleges szolgálat tartama. — Az egyévi önkéntesség feltételei. — A fogymnasimokkal és főreáltagokkal egyenjogú intézkedések. — A tudományos képzettség igazolása felvételi vizsga által. — Az egyévi önkéntesek jogai. — A folyamodványok benyújtása és okmányolása. — Az orvosnövendékek, gyógyszerészek és állatorvosokra vonatkozó külön szabályok. — A hadköteles kor előtti folyamodások felvételére. — Egyévi önkéntesek felvételére sorozás útján. — Az egyévi önkéntesek jog utólagos megadása. — Az önkéntesek jog megadása póttartalékosok részére. — Az önkéntesek jog megadása háború ideje alatt belépőknek. — Szabad választás a szolgálati kedvezmények között. — A honvéd-önkéntesek. — Az egyévi önkéntesek jog elvezetése. — Önkéntesek, kik hivatalosra hadapródok akarnak lenni. — Tengerész-jelöltek felvétele a hadi tengerészekhez.

HARMADIK RÉSZ. A tényleges szolgálat. A szolgálat megkezdése, elhelyezkedése. — A szolgálat első éve. — Áthelyezés más csapatokhoz, saját költségén szolgálat lakása, becsületigyi eljárás. — Az önkéntes-iskola. — A honvéd-önkéntes iskola. — Általános vizsga, gyakorlati kiképzés. — A tiszti vizsga. — A tiszti kinevezésre szükséges okmányok. — A vizsga elhalasztása, le nem tétel. — Az egyévi önkéntesek második tényleges szolgálati éve. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatának a hadi tengerészeknél. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatának a katonai igazgatási szakoknál. — Az egyévi önkéntes orvosnövendékek tényleges szolgálatának. — Az egyévi önkéntes gyógyszerészek tényleges szolgálatának. — Az egyévi önkéntes állatorvosok tényleges szolgálatának. — A póttartalékosok egyévi önkéntes szolgálatának. — Az egyévi önkéntesek kezelése háború (mozgósítás) esetén. — Kedvezmény a főiskolák hallgatói számára.

NEGYEDIK RÉSZ. Tartalékosok és póttartalékosok. A póttartalékosok katonai kiképzetése. — Fegyvergyakorlatok. — A tartalék-legénység fegyvergyakorlati. — A tartalék-tisztek (katonai hivatalnokok) és hadapródok (segéd-örv. helyettesek) egyver- (szolgálati) gyakorlati. — Áthelyezés a honvédségbe. — Elbocsátás és kitérés a hadseregéből (honvédségből). — Ugyirat-minták az első és második részhez. — Ugyirat-minták a harmadik és negyedik részhez.

FRANKLIN-TÁRSULAT MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

A t. cz. részvényesek a folyó évi szeptember 25-én délután 6 órakor a társulat helyiségeiben (Budapest, egyetem-utca 4. szám, I-ső emelet) tartandó

TIZENNYOLCZADIK RENDES ÉVI KÖZGYÜLÉSRE

hivatkozással az alapszabályoknak lent idézett 12. §-ára*) meghívatnak.

A közgyűlés tárgyai:

1. Az igazgatóság jelentése a lefolyt év üzleti eredményeiről.
 2. A felügyelőbizottság jelentése és annak alapján az előterjesztett évi számadás és a nyereség felosztása felett határozat.
 3. Az igazgatóság, az irodalmi tanács és a felügyelőbizottság felmentése.
 4. Az igazgatóság és az irodalmi tanács megválasztása.
 5. Felügyelőbizottság választása a jövő üzletére, tiszteletdíjának megállapítása.
- A részvények az alapszabályok 12. §-a értelmében a társaság pénztárán kívül a magyar általános hitelbank (Budapest, Nádor-utca 12. szám) pénztáránál is letéteményezhetők. A Franklin-Társulat 1890—91-ik évi mérlege a felügyelőbizottságnak a közgyűlés elé terjesztendő jelentésével együtt a társulat helyiségeiben mátfól fogva kapható és megtekinthető. — Budapest, 1891. szeptember hó 14-én.

Az igazgatóság.

*) 12. §. Minden részvényes, ki a közgyűlésen személyesen vagy meghatalmazott részvényes által képviselve megjelen, tíz darab részvénye után egy szavazattal bír, ha részvényeit legalább három nappal a közgyűlés előtt a társasági pénztárnál vagy az összehívásban megjelölt más pénztárnál e célra letéteményezte. Részvényesek, kik a törvény szerint képviseltetésre utalvák, jogaikat törvényes képviselőjük által gyakorolhatják.

Mérlegszámla. Vagyoni: Nyomdai épület 180,900 frt, nyomdai berendezések: gépek 92,941 frt 41 kr. faszervizények 7,285 frt 02 kr., betűk 165,000 frt — kr., összesen 265,226 frt 43 kr.; betű- és tömöntőde 7,778 frt 02 kr. bútorok 2,500 frt, metszvények 20,870 frt 54 kr., papíroskészek 33,088 frt 04 kr., értékpapírok, mint óvadék 19,832 frt 50 kr., pénztári készlet 6,436 frt 57 kr., betűöntőde készlet 6,427 frt 47 kr., munkában levő művek értéke 23,491 frt 57 kr., előre fizetett biztosítási díj 503 frt 26 kr., saját hírlapjainak 9,000 frt, adósságok 174,963 frt 36 kr., könyvkiadó-üzlet 447,835 frt 30 kr., összesen 1,198,653 frt 06 kr. — **Tőke:** Részvénytőke (4000 drb részvény 150 forint) 600,000 frt., tartaléktőke 104,207 frt 25 kr., tartalék az összes üzleti felszerelések elhasználása által okozott értékesítések pótlására 221,961 frt 87 kr., Franklin-Társulat összes személyzetének segélyező-alapja 2,405 frt 27 kr., Heckenast-féle könyvnyomda személyzetének betegsegélyező házipénztára 1,933 frt 01 kr., hírlapi előfizetők le nem járt időre eső részlet 12,664 frt 90 kr., elfogadványok 25,410 frt 91 kr., hitelezők 156,386 frt 64 kr., fel nem vett osztalék 135 frt; nyereség, egyenlegül 73,548 frt 21 kr. összesen: 1,198,653 frt 06 kr.

Üzleteredmény-számla. **Terhek:** Központi üzletköltségek és tisztí fizetések 20,845 frt 84 kr., leírás a ház után 1,830 frt — kr., veszteség követeléseknél 1,466 frt 76 kr., értékesítések: a nyomdai berendezéseknél 28,392 frt 98 kr., a betű- és tömöntődnél 308 frt 38 kr., a metszvényeknél 2,514 frt 87 kr., összesen 31,216 frt 23 kr., kamatok 11,847 frt 42 kr., adó 14,330 frt 56 kr., nyereség egyenlegül 73,548 frt 21 kr., összesen 155,085 frt 02 kr. — **Jövedelmek:** Áthozat a múlt évről 1,775 frt 51 kr., hírlapijövdelem 3,520 frt 67 kr., nyomda jövedelme 92,425 frt 18 kr., betűöntőde jövedelme 1,079 frt 34 kr., könyvkiadó-üzlet jövedelme 54,455 frt 72 kr., kétéves követelések után befolyt 934 frt 60 kr., értékpapírok jövedelme: adómentes kamatok 894 frt, összesen 155,085 frt 02 kr.

Képes ábrák ingyen és bérmentve.

Stenberg & Co. Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerépesi-út 36

Ruzitska Ármán, Budapest.

KÖNYV
HOLCSONKÖZÖ-INTÉZET

Könyvkiadás és költészet.

Erzsébet - körút 41. szám.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Holgyor

La VELOUTINE

Különleges Részor
BISMUTHAL VEGYET
CH. FAY, ILLATSZERESZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Hirdetések elfogadatat-
nak a kiadó-hivatal-
ban, Budapest, IV.,
egyetem-utca 4. sz. a.

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárban kapható:

SOPHOKLES TRAGOEDIÁI.

Fordította és magyarázó jegyzetekkel ellátta
CSIKY GERGELY

Kiadja a Kisfaludy-Társaság.

Ára füzve 4 frt. — Félbórdiskötésben 5 frt. — Elzevir-kiadás (hollandi merített papíron) füzve 8 frt.

TARTALOM:

Sophokles. Eletrajzi vázlat. Csiky Gergelytől. — Oedipus király. — Oedipus Kolonoban. — Antigona. — Elektra. — Ajas. — Philoktetes. — A trachisi nők.

HÖLGYEK FIGYELMÉBE!!

A legújabb és legkisebb, Dr. Haebrón-féle arctisztító kenőcs és bőrszépítő szappan ára nagy tégely 60 kr., kicsi 35 kr. szappan 35 kr. Kapható Budapesten Török József gyógyszer. és az ország jobb híru gyógyszerárait.

VÉGHLESI

VERA FORRÁS

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savdús, égvényes savanyúvize.

Véghles-Szalattán, Zólyomm. mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: **Erzsébet-körút 56. szám alatt**, továbbá fűszerüzletekben és vendéglőkben! Telefon összeköttetés. Számos raktár a vidéken.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

SEGITS MAGADON ÉS ISTEN IS MEGSEGIT

A ROCHDALEI BECSÜLETES TAKÁCSOK TÖRTÉNETE ÉS SIKEREI

G. J. HOLYOAKE MŰVE UTÁN

ÁTDOLGOZTA

BERNÁT ISTVÁN.

Ára füzve 30 kr. — Postán bérmentve megküldve 35 krajczár.

Zöld Könyvtár.

(Csinos, zöld vászonkötésű kötetekben.)

- Boross Mihály válogatott kisebb munkái.** 2 frt.
- Fáy András eredeti meséi és aphorizmai.** Negyedik kiadás. 1 frt 60 kr.
- Győffy Iván. Tréfás versek.** Humorgyöngyök gyönyörűkötetű gyűjteménye. 80 kr.
- Hafeland Kristóf Vilmos dr. Makrobiotika** vagy hogyan hosszabbíthatjuk meg életünket. Dr. Klencse átdolgozása nyomán, ford. Kemény Fülöp. 1 frt 60 kr.
- Jókai Mór válogatott beszédei.** Második kiadás. 1 frt 60 kr.
- Tartalom:** I. A Bárdy család. — A jó öreg asszony. — A kalózkirály. — Petky Farkas leányai. — Bacso Tamás. II. A Hargita. — A khánok utódja. — Történetek egy ócska kastélyban. — Valdivia. **Kane a sarkutató.** A második Grinnel-expedíció sarkutatója Dr. Kane E. K. műve után. Bevezetéssel ellátva. 1 frt 60 kr.
- Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben.** A költő arcképével. II-ik kiadás. 1 frt 60 kr.
- Versék és elbeszélések.** Színművek. **Kisfaludy Sándor összes regéi.** A költő arcképével. 1 frt 60 kr.
- Tartalom:** I. Előszó. — Csobánca. — Tükör. — Somló. — Dobosi Mihály és hitvese. — A szent-mihályhegyi remete. — A megboszult hitves. — Gyula szerelme. II. Kemend. — Dobronk. — Sziliget. — A somlói vérszűrt. — Eszterházy. — Mics bán. — Frangyópán Erzsébet. — Balassa Bálint. — Viola és Pipacs vagy hamis barát.
- Kulig Adolf br. Érintkezés az emberekkel.** Fordította Nagy István. 1 frt 80 kr.
- Kulifay Ede. Magyarországi történetek.** A legújabb idők történetek. 1 frt 60 kr.
- Kulifay Ede. A szabadság hősei és vitézei.** Lapok a magyar történelemből. 1 frt 60 kr.
- Legouvé Ernest. Atya és fia** a tizenkilencedik században. Fordította Felek József. Gyermekek és serdülő-kor. Ifjú-kor. 1 frt 60 kr.
- Magyar közmondások gyűjteménye.** Különös tekintettel az életbölcsészre és a nevelésre. (Több mint hater ezer közmondás.) Rendszerbe foglalta Almásy János. 1 frt 40.
- Mathews Vilmos dr. Hogyan boldogulunk?** Fordította és jegyzetekkel ellátta Polgár. 1 frt 60 kr.
- Német beszédek.** Írták: Ebers György Heyse Fül, Spielhagen Frigyes, Stifter Albert, Storm Tivadar, Zachokke Henrik. 2 frt.
- Orosz beszédek.** Első kötet. Írták Puskin S., Gogol M., Krylov J., Dosztojevskij T., Turgenyev I. 2 frt.
- Második kötet.** Írták: Gogol Miklós, Kochanovszkyné, gróf Soltohub, gróf Tolstoj L. N. 2 frt.
- Harmadik kötet.** Írták: Turgenyev Szergejevics Ivan. 2 frt.
- Pestalozzi Henrik. Lénárd és Gertrud.** Magyarította Zengere Samu. A szerző életrajzával. 2 frt.
- Könyves Tóth Kálmán. Felnőtt történetek.** 1 frt 40 kr.
- Tartalom:** Nemzetes ur ördöge. — Javasszony keresztanyja. — A keresztlevél. — A honvéd árnya. — Hitelne asszony és kedves férje. — Tökési Bácsi és mostoha fia. — Újmódi Zsófi. — Szegény tehenasszony. — Karácsony anyagya. — A pénz árnyéka. — Rebeka, a szegény zsidóleány. — Miért nemült el a vörös kakas. — Sopronyál a házasságról. — Az éjjeli hónap, vagy hová lett a február. — Csak néhány hajszál. — A vasuti úr. — A szőlő hosta, a víz vité.
- Tündérmesék.** A legkedveltebb gyűjteményből összeállítva. Negyedik kiadás. 80 kr.
- Wieland. Az Abderiták.** Ford. Farkas Albert. 1 frt 40 kr.

39. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 27.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetők feltételei: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre — 6 *

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 *

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 *

Külföldi előfizetőknek a postailag megfizetendő vidéki is csatolandó.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

Néhány nappal ezelőtt, szeptember 21-ikén, mult száz éve, hogy Széchenyi István született. E századik évfordulót nem ülte ugyan meg oly ünnepélyességgel nemzetünk, mint a "legnagyobb magyar" rendkívüli élete és hatása érdemelték volna: de néhány perczet bizonyosan minden igaz érzésű hazafi szentelt a halhatatlan férfi emlékének, a melyhez Magyarország újabb történetének oly sok dicsőséges és szomorú napjai fűződnek. A bécsi Augarten császári palotát, hol Széchenyi István először pillantotta meg a napot, a döblingi tébolyda egyik első emeleti szobájától, hol önkézzével oltá ki életét, hatvan-kilenc év választja el, s amazt egy család öröme, emezt egy nemzet gyászja vette körül az élet két határpontján, melyek közt a nagy reformátor annyi maradandó alkotással ajándékozott meg bennünket.

Ha alkalmazni lehet valamely derék apának derék fiára Berzsényi Dániel szép szavait: «csak sátnemzenek a sasok», Széchenyi Ferenczre és fiára alkalmazhatók ezek a legkiválóbb mértékben. A dicsőség, mely Széchenyi Ferencz pályáját övezte, megújult és sokszorosan növekedett a Széchenyi István életfolyama körül; az árnyak, melyeket amott a fény vetett, még sötétebbek lőnek itt. A népszerűség mind a kettőt szárnyára vette s mind a kettőt a méltatlan gyanú szállította le arról a magaslatról, a melyet a fejedelem és nemzet együttes bizalma emelt. Az áldozatkésznek és hazaszerető kultuszának ugyanegy neme volt meg az apában és fiában. A vallásosságnak ugyanegy sugara vezette, a mely melankholiának ugyanegy árnya kísérte minden lépteiket. Mind a kettő külföldön szerzett gazdag ismeretét, a melyet használni

egyaránt iparkodtak. Mind a kettő fölismerete a nemzet fejlődésének legfontosabb tényezőit, a melyeknek kialakítása éltük célja volt. A nemzetiség erősítése a hazai nyelv által mindkettőnek szíven feküdt és senki sem volt a mult század végén s a jelennek első felében, a ki szóval, tollal és kincessel úgy szolgálta volna hazánkat e téren, mint Széchenyi Ferencz és fia István. A magyar műveltség történetében nincs ragyogóbb név a két Széchenyienél. Mind a ketten súlyos viszonyok között kezdtek magasztos céljuk felé indulni s az apának nem kisebb akadályokat kellett legyőznie, mint fiának.

Széchenyi Ferencz 1785-ben II. József császár adminisztrátora és valóságos belső titkos tanácsosa lőn. De állását s a fejedelem bizalmát kevés ideig tarthatá meg, mert önálló véleményét bizonyosan nem tudta alárendelni az autokrata császár alkuvást nem tűrő akaratának. A család, mely Széchenyi Ferencz életét megkeserítette, nem volt képes többé soha igazi reményre változni, s mint annyi más derék hazafi, ő is visszavonulván a közpályától, esendben és magányban munkált a nemzetiség szilárdításán oly eszközökkel, a melyek a polgárosultság haladásának mindenkor természetes tényezőül ismertettek föl. Ifjú korában maga is áldozott a német műszáknak, dallamokat is készített egy-egy jobban tetsző versre: most tehát az írók pártfogását és segélyezését, munkáik kiadását s a magyar szellem minden termékének gyűjtését tette legelső feladatává. Jóllehet szinte a rajongásig valóságos volt: az írók segélyezésében nem volt felekezeti felfogású. Minden rendű és rangú író szívesen látott házában s Horváth Ádámot és Csokonait ép úgy tisztelte és segélyezte, mint Barót és Rájnyist.

Azt kevesen tudják, hogy az írók szorosabb összeköttetésére s némi középpont alakítására ő törekedett már a mult században; e részben azonban épen oly óvatossággal kívánt eljárni, mint később fia egy-egy nagyobb szabású reformja kezdeténél. A dunántúli írók a mult században évenként három irodalmi ünnepélyt akartak rendezni. Széchenyinek tetszett az eszme, de attól félt, hogy «né-melyek conventiculum nevet adnak neki», s így a szép igyekezet csirájában elfojtódik. Azt azonban szívesen elősegítette volna, hogy az írók minden munkáikat megküldözzék egymásnak és az érdeklődő honfiaknak is «kéz alatt».

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

Györgyi Alajos festménye a pesti hengeralom-társaság üléstermében.